

Univerzita Palackého v Olomouci
Fakulta tělesné kultury

Závěrečná písemná práce

2013

Iveta Rozporková

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

**ANALÝZA VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT ŽÁKŮ
ZÁKLADNÍ ŠKOLY V ROSICÍCH**

Závěrečná písemná práce

Autor: Iveta Rozporková, studium rekreologie

Olomouc 2013

Bibliografická identifikace

Jméno a příjmení autora: Iveta Rozporková

Název závěrečné písemné práce: Analýza volnočasových aktivit žáků základní školy v Rosicích

Pracoviště: Katedra rekreologie

Vedoucí: Mgr. Rudolf Rozsypal

Rok obhajoby: 2013

Abstrakt:

Práce si klade za cíl analyzovat volnočasové aktivity žáků základní školy v Rosicích. V teoretické části jsou popsány definice zdraví a životního stylu dětí mladšího a staršího školního věku, jejich vývojová specifika, vlivy rodiny a školy na trávení volného času. Praktická část je zpracována v rámci kvantitativního metodologického přístupu. Pomocí dotazníkového šetření jsou mapovány způsoby, jakým děti v Rosicích tráví svůj volný čas a definují kritická místa, na které navazuje návrh opatření na zlepšení.

Klíčová slova:

Volný čas, pedagogika volného času, rodina, škola, zdraví, životní styl

Souhlasím s půjčováním závěrečné písemné práce v rámci knihovních služeb.

Bibliographical identification

Author's first name and surname: Iveta Rozporková

Title of the thesis: Analysis of leisure activities of students attending the Elementary School in Rosice

Department: Department of Recreology

Supervisor: Mgr. Rudolf Rozsypal

The year of presentation: 2013

Abstract:

The thesis aims to analyse leisure activities of students of the Elementary School in Rosice. The theoretical part describes the definitions of health and lifestyle of children of younger and older school age, their development specifics, influence of family and school on leisure activities. The practical part is based on quantitative methodological approach. The questionnaire survey focuses on how children in Rosice spend their leisure time and defines critical areas, on the basis of which measures for improvement are suggested.

Keywords:

Leisure time, leisure-time pedagogy, family, school, health, lifestyle

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením
Mgr. Rudolfa Rozsypala, uvedla jsem všechny citované literární a odborné zdroje
a dodržovala jsem zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 19. 4. 2013

.....

Děkuji magistrovi Rudolfu Rozsypalovi za vedení práce, cenné připomínky, rady a čas, který mi věnoval při tvorbě bakalářské práce. Dále děkuji zástupci ředitele Základní školy v Rosicích magistrovi Petrovi Lukášovi, který mi ochotně poskytl potřebnou součinnost při výzkumu.

Obsah

Úvod.....	9
1 Syntéza poznatků	10
1.1 Volný čas.....	10
1.1.1 Vymezení pojmu volný čas	11
1.1.2 Funkce volného času	13
1.1.3 Pedagogika volného času	16
1.2 Vývojové aspekty dětí mladšího a staršího školního věku	17
1.2.1 Nástup do školy a mladší školní věk.....	17
1.2.2 Starší školní věk	19
1.3 Vliv rodiny a školy na volný čas dítěte.....	20
1.3.1 Vliv rodiny na volný čas dítěte	21
1.3.2 Škola a volný čas.....	22
1.3.3 Školní družiny a školní kluby.....	25
1.4 Vliv volného času na zdraví dětí a jejich životní styl	25
1.5 Charakteristika zkoumané lokality.....	28
1.5.1 Vývoj počtu a složení obyvatelstva v letech 2007-2011 ve správním obvodu města Rosice:.....	29
1.5.2 Spolky a zájmové organizace působící na území města Rosice.....	29
1.5.3 Financování místních spolků a zájmových organizací.....	30
1.6 Základní škola Rosice	31
1.6.1 Občanské sdružení při ZŠ Rosice.....	32
1.6.2 Družina při ZŠ Rosice	32
1.6.3 Zájmové kroužky ZŠ Rosice ve školním roce 2012/2013	33
1.6.4 Školská rada ZŠ Rosice.....	33
1.6.5 Školní parlament ZŠ Rosice.....	33
2 Cíle práce	35
2.1 Dílčí cíle.....	35
3 Metodika	36
3.1 Metody	36
3.1.1 Předvýzkum.....	36
3.1.2 Metoda terénního šetření.....	36

3.1.3 Matematicko-statistická metoda.....	37
3.1.4 Metoda monografická	37
3.2 Techniky.....	37
3.2.1 Dotazník	37
3.2.2 Stanovení zkoumaného souboru.....	39
4 Výsledky šetření	40
5 Diskuse.....	56
6 Závěr	64
7 Souhrn	65
8 Summary	66
9 Referenční seznam.....	67
Přílohy:.....	71

Úvod

Dané téma jsem si zvolila s ohledem na spolupráci se samosprávou města Rosice a také proto, že je pro mě významné z osobních důvodů. Nejdůležitějším motivem a hnací silou je moje sedmiletá dcera, která i přes to, že v Rosicích nebydlíme, navštěvuje v tomto městě první třídu základní školy. Ač sama v současné době podnikám v jiné oblasti, než je volný čas, působím jako dobrovolník v místním středisku volného času.

V roce 2012 mě oslovil místostarosta města Rosice pan Lukáš Volánek s žádostí o spolupráci na projektech města, týkající se rozvoje vnějších volnočasových ploch. Vzhledem k tomu, že volnočasové aktivity dětí v Rosicích nebyly dosud mapovány a tyto informace místní samosprávě chybí, rozhodla jsem se pro vlastní výzkum. Téma bakalářské práce vzešlo z ryze praktického důvodu; analýza volnočasových aktivit žáků Základní školy v Rosicích není pouze cílem méj závěrečné práce, ale také prvním výzkumem tohoto typu v dané lokalitě. Nyní, podle prvotních reakcí mohu předpokládat, že bude sloužit jako jeden ze základních zdrojů informací a poslouží jako odrazový můstek pro další opatření či povede k zamyšlení, jak v této oblasti dále pomoci. Zjištěná data budu předkládat spolupracujícím organizacím – Městskému úřadu v Rosicích a vedení Základní školy v Rosicích. S výstupy dotazníkového šetření bude pracovat skupina Městského úřadu, která se zabývá zpracováním koncepce dětských hřišť, dále budou vodítkem pro místní samosprávu při připomínkování tvorby nabídky volnočasových městských příspěvkových organizací a dotovaných projektů v rámci městského grantového systému. O budoucí výsledky výzkumu projevil zájem metodik prevence Základní školy v Rosicích a vyučující, který vede školní žákovský parlament.

Protože město Rosice plní funkci správního obvodu pro dalších 23 obcí, je významné nejen pro místní občany, ale také pro tu část obyvatel, která bydlí v menších, přilehlých obcích. Město nabízí kompletní síť obchodů a služeb, zázemí občanské vybavenosti včetně sportovních ploch a zavedených volnočasových organizací. Domnívám se, že výsledky výzkumu mohou pomoci místní samosprávě při zlepšování a zkvalitňování současných služeb s pozitivním dopadem nejen na děti v Rosicích, ale také na populaci ze širokého okolí.

1 Syntéza poznatků

V bakalářské práci jsem pracovala s pojmy, které se týkají oblasti volného času dětí navštěvujících základní školu. S ohledem na šíři tématu se klíčovým pojmům budu věnovat podrobněji v následujících kapitolách.

1.1 Volný čas

Obor volného času vzešel podle Lokajíčkové (1974) z oboru sociologie. Sociologický obor je podle ní základní naukou, ze které pochází fenomén volného času tak, jak jej vnímáme dnes. Jak uvedla, byli to sociologové, kteří jako první začali studovat volný čas coby samostatný problém a vytvořila se tzv. sociologie volného času. Tím, jak se volný čas vyvíjel a formoval, okruh se rozšiřoval o další vědecké obory, například o ekonomiku, sociální psychologii nebo pedagogiku. „Lidé vynakládají velké částky peněz za to, aby maximálně příjemně prožívaly svůj volný čas. Avšak i četné instituce věnují mnoho prostředků na zajištění volného času.“ (Lokajíčková, 1974, 4). Proto je důležité pohlížet na volný čas v širších souvislostech.

Hodaň v roce 1997 ve své publikaci uvedl, že volný čas je důležitým ukazatelem životního stylu naší společnosti a to nejen co do množství, ale také způsobu jeho využití. O volném čase autor říká, že „...čím je život společnosti a individua kulturnější, mnohostrannější, tím více rostou možnosti jeho využívání.“ (Hodaň, 1997, 69). S ohledem široké spektrum možností, které oblast volného času nabízí, hovoří dále o volném čase jako o nejvýznamnější složce životního stylu, které dále dává do souvislosti s pojmem rekreace:

Volný čas je samozřejmě dáván do vztahu k pojmu rekreace. Tato vazba však nemusí být vždy zcela přesná. Pojem rekreace je vyjádřením aktivní činnosti. Je odvozen z latinského recreare, což znamená obnovovat, znovu vytvářet. V tomto smyslu jde tedy o zcela aktivní charakter pojmu. Naproti tomu však lze volný čas trávit zcela pasivním způsobem. (Hodaň, 1997, 70).

Dále však upozorňuje, že „...škála činností ve volném čase realizovaných má rozpětí od činností individuálně i společensky prospěšných, konstruktivních, až po činnosti individuálně a společensky škodlivé, destruktivní a protispolečenské.“ (Hodaň, 1997, 69-70).

Podle Hofbauera (2004) je volný čas oblastí živou, neustále se rozvíjející, tvořící podstatnou část života a výchovy s mimořádným významem pro perspektivní vývoj dětí a mládeže. V roce 2002 vydalo MŠMT ČR publikaci s názvem „Volný čas a prevence u dětí a mládeže“, pomocí kterého si dovolím doplnit Hofbauerovo tvrzení. Ve skriptu se uvádí, že „...volný čas dětí a mládeže a jeho naplňování pozitivními aktivitami hraje významnou roli při utváření osobnosti mladého člověka a při jeho pozitivní socializaci.“ (Ministerstvo školství, 2002, 5).

V roce 2006 uvedl John Dattilo, univerzitní profesor, badatel a autor mnoha děl o zájmovém vzdělávání, že správně využitý volný čas může člověku zlepšit kvalitu života. Tak, jak se společnost vyvíjí, dochází také ke změnám v oblasti volného času. Lidé se stále častěji věnují práci na úkor volného času. Dnešní doba klade do cesty aktivnímu pohybu různé překážky v podobě konzumního života, nastupují nové, komerční projekty a stále více se do popředí dostávají informační technologie, zejména pak internetové služby.

U některých lidí se projevuje problém přílišné pracovní činnosti, stávají se workoholiky a svůj volný čas odměřují. Pro Českou republiku se v současnosti odhaduje, že extrémně je zaměstnána (a často stresována) desetina manažerů a soukromých podnikatelů, mezi nimi také mladých lidí.

(Hájek, Hofbauer, Pávková, 2003, 5).

1.1.1 Vymezení pojmu volný čas

Volný čas patří mezi moderní pojmy. Přestože volný čas existuje již od starověku, pojem volného času je poměrně nový a vznikl z nutnosti vymezení volna vůči pracovní době. (Kaplánek, 2011). „Ve druhé polovině dvacátého století se začínají objevovat postupy, trendy a možnosti a rozvoj v této době byl velmi intenzivní.“ (Hájek, Hofbauer & Pávková, 2003, 3).

Volný čas lze vymezit z několika hledisek. Kaplánek (2011) rozlišuje mezi volným časem v širším smyslu a volným časem v užším smyslu. Podle něho volný čas v širším smyslu označuje veškerý čas mimo vymezenou pracovní dobu, tzn. dobu na jídlo, péči o tělo, cestu do práce apod. Do volného času v užším smyslu nepatří podle Kapláňky pravidelné činnosti, které jsou zakotveny v denním režimu jednotlivce.

Prostřednictvím německého pedagoga volného času Wolfganga Nahrstedta (Bielefeld) Kaplánek (2011) dělí den na dva časové úseky: čas na spánek a čas bdělosti, které definoval následovně:

Čas bdělosti můžeme pak rozdělit na *pracovní dobu a volný čas*. Pojem volný čas můžeme pak ještě upřesnit a rozlišovat mezi *polovolným časem*, tedy časem pro nezbytné činnosti nebo zaměstnání a *vlastním volným časem*. Vlastní volný čas můžeme chápat jako *disponibilní čas* nebo jako *čas k libovolnému jednání*, tedy jako *čas, s nímž individuálně disponujeme a podle svých osobních přání jej užíváme*, jednoduše řečeno: *individuálně volně disponovatelný čas*.

(Kaplánek, 2011, 7-8)

Další vymezení nalézáme autorů Smékala & Vážanského (1995), kteří uvádějí:

- a) negativní pojem - volný čas v tomto smyslu znamená zbývající dobu celkového denního průběhu, která zůstala po studijně nebo pracovně podmíněném čase, úkolech a domácnosti a po uspokojení základních fyziologických potřeb,
- b) pozitivní pojem - volný čas je charakterizován jako disponibilní časový prostor, v němž by volný čas mohl pro jedince znamenat svobodu. Je také dobou, v níž se individuum může nezávisle na jakýchkoli povinnostech výhradně svobodně realizovat a dělat to či ono, k čemu je nikdo nenutí a k čemu též není podvědomě nuceno. (Smékal & Vážanský, 1995, 23-24).

Dohnal poukazuje na to, že volný čas je nedílnou součástí života člověka a způsob jeho využití má vliv zejména na zdraví, socializaci, kultivaci a rozvoj osobnosti. (Dohnal, 2009).

Autoři Hájek, Hofbauer, & Pávková o volném čase říkají, že je nedílnou součástí každého člověka ve společnosti, je přítomen ve všech jeho životních fázích, nezávisle na sociálním prostředí, přičemž zvláštního významu nabývá pro rozvoj, výchovu a vzdělávání mládeže. „Volný čas poskytuje dnes jednotlivci i společnosti možnosti, jež nikdy předtím nebyly v takové míře k dispozici; současně je však také výzvou, s níž se každý musí učit vyrovnávat.“ (Hájek, Hofbauer & Pávková, 2003, 4).

Filipcová (1967) upřesňuje, že způsob trávení volného času není výhradně záležitostí vlastní vůle člověka, ale jeho využití ovlivňuje celá škála osobních faktorů, které mohou působit přímo, nebo zprostředkovaně. Jak již bylo uvedeno, významnou roli zde hraje

rodinná, sociální a společenská situace, vybavenost volnočasového zařízení atp. Jedním z nejpodstatnějších faktorů, jak efektivně využívat volného času je podle Filipcové zapojení člověka do pravidelného pracovního procesu, o němž říká, že: „právě především práce, její „bohatost“ či „chudoba“ formuje lidskou osobnost, její zájmy a vkus.“ (Filipcová, 1967, 19-20). „Volný čas by měl být nejen zdrojem odpočinku a rozptýlení, ale i prostorem dalšího rozvoje osobnosti.“ (Filipcová, 1967, 26).

World Leisure Organization je v oblasti volného času významnou celosvětovou společností, s historií existence přes padesát let. Je to dobrovolná organizace a jejím cílem je objevovat a podporovat podmínky, které umožňují využití volného času. Organizace se orientuje zejména na pořádání kongresů a odborných aktivit. Na světovém kongresu, pořádaném v říjnu 2008 v Quebec City se sešli delegáti z více než 70 zemí k projednání volného času jako faktoru určujícího udržitelný rozvoj obce. Delegáti se zabývali vlivem volného času v komunitách po celém světě. V závěru deklarace čl. 4 organizace uvedla:

Volný čas hraje zásadní roli v rozvoji komunity: to má vliv na kvalitu života a blahobyt jednotlivců, přispívá k rozvoji sociálních vazeb a sociálního kapitálu a představuje místo pro vyjádření a zapojení do demokratického života. (World Leisure Organization, 2008)

1.1.2 Funkce volného času

Jak ve svém skriptu uvádí Kaplánek (2011), ve starověku a středověku plnil volný čas vedle funkce rekreační také funkci sociální danou navazováním společenských kontaktů a funkci náboženskou, kterou tvořily bohoslužby a rozjímání. Autor prostřednictvím E. Webera (1970) rozlišuje tři hlavní funkce volného času, a to: regenerace sil, kompenzace jednostranné práce a vlastní orientace v životě, kdy je volný čas chápán jak prostor ke hledání smyslu života.

Jiné rozdělení funkcí volného času můžeme najít u Brinzy (1984), podle kterého volný čas plní „...tři základní funkce - funkce rozvíjející, regenerační a prožitkovou.“ (Brinza, 1984, 52).

Vážanský (1992) popisuje funkce volného času podle přístupu R. J. Havighursta (1955) a podle něho je nutné:

a/ starat o účast na sociálním životě; b/ poskytovat možnosti k zajímavému prožití a tvůrčímu vyjádření osobnosti; c/ dbát na pravidelné a rutinní utváření

životní činnosti individua a d/ být pramenem úcty k sobě samému i respektování ostatních. (Vážanský, 1992, 13)

Tentýž autor popisuje také další funkce volného času, tentokrát prostřednictvím Kaplana (1960). Podle něho volný čas musí:

a/ umožňovat pocit - nějak k něčemu - patřit; b/ rozvíjet pocit vlastní individuality; c/ zprostředkovat různé funkce jedince a uvést je v soulad; d/ být společnosti a jedinci užitečný; e/ neumožňovat negativní zážitky a f/ podněcovat tvůrčí síly člověka. (Vážanský, 1992, 14)

Jednou z hlavních funkcí volného času podle Spousty (1994) je potřeba relaxace a rekreace, kdy má člověk možnost přemýšlet o pravých hodnotách, snahu vrátit se sám k sobě, ke svému vlastnímu životu. Podobné vyjádření nalézáme u Smékala & Vážanského (1995), kteří říkají, že aktivní využití volného času může znamenat příležitost „vrátit se k sobě samému, ke svému autentickému plnému životu“. (Smékal & Vážanský, 1995, 45).

Volného času lze využít jako ... „možnosti kompenzace jednostranných zátěží z pracovního procesu i všedního dne.“ (Vážanský, 1992, 14). Autor se zvláště zmiňuje o funkci odpočinku a rekreace, které podle něho nepochybně ve volném čase probíhají a to... „nehledě na individuální rozdíly, ale též bez ohledu na jedince a jeho dispoziční omezení a možnosti odpočinkového a rekreačního stylu života“ (Vážanský, 1992, 14).

Pro Dohnala (2009) je volný čas zejména o funkci prožitkové, regenerační a rozvíjející.

V roce 1995 podle H. W. Opaschowského (1987) uvedli Smékal & Vážanský (1995) sedm hlavních funkcí volného času. Těchto sedm vymezených pojmů Dohnal (2009) rozvinul a popsal jako potřeby související s životním stylem jedince. Jedná se o funkce a potřeby:

1. Rekreace - potřeba zotavení, osvěžení, zdraví
2. Kompenzace - potřeba vyrovnání toho, co se v životě nedostává, rozptýlení
3. Edukace – potřeba poznání dalšího učení
4. Kontemplace - potřeba rozmyšlení, uvažování, uvědomění si sama sebe
5. Komunikace - potřeba sdělení a kontakt
6. Integrace - potřeba společnosti, sjednocení, zapojení a kolektivního vztahu

7. Participace - potřeba sociálního sebepojetí, účastnictví a osobní angažovanosti

8. Enkulturační - potřeba účastenství na kulturním životě, žít ve společnosti

Tíž autoři dále uvádějí deficit, které se ve výše uvedených funkcích volného času nejčastěji projevují. Jedná se zejména o:

...“deficity rekreační (dlouhotrvající stres, málo prostorná hřiště k pohybu, nedostatečně dlouhé přestávky na zotavení apod.), kompenzační (jednostranné nervové zatížení bez možnosti vyrovnání, drobné změny, minimum možnosti zábavy), edukační (nízká úroveň poradenství, instruktáží i pedagogické péče, nedostatek hřišť pro získání zážitků a zkušeností, chybějící učební motivy aj.) případně kontemplační (shon a spěch, stálé napětí a koncentrace, hluk, nepatrné možnosti k individuálnímu ústupovému programu jednání). Objevují se i těžkosti společenského rázu, od participačních (karence nebo minimum forem spoluúčasti, žádné vlastní kontrolní funkce, převaha hierarchických struktur atd.) až k enkulturačním (nedostatek příležitostí k rozvoji vlastní tvořivosti, nepatrné množství variací, nízký počet a nevybavenost školních hřišť apod.)“ (Smékal & Vážanský, 1995, 31-32)

Jak uvádí Kaplánek (2011), s rostoucí racionalizací a byrokratizací pracovního procesu roste potřeba jedinců rozvíjet své schopnosti spontánně a kreativně v rámci volného času, tedy především v oblasti zábavy, hry, sportu, kultury a politiky. „Mezi tyto schopnosti, které může jedinec rozvíjet v rámci volného času, patří např. schopnost komunikace, kooperace, řešení problémů a konfliktů, schopnost abstrakce, citlivost, fantazie, nové nápady (inovace)“. (Kaplánek, 2011, 21).

1.1.3 Pedagogika volného času

Podle definice Velkého sociologického slovníku je pedagogika věda o výchově a vzdělání, která zkoumá, popisuje a objasňuje procesy a činnosti, zabývá se jejich cíli, úkoly, předmětem, obsahem, prostředky, metodami a organizací. (1996, 760).

Pedagogika volného času je podle Smékala & Vážanského (1995) nauka o volném čase a pro volný čas, zabývá se konkrétními poznatky, shromažďuje a hledá nové informace, dovednosti a zkušenosti, které mohou vést ke zkvalitnění života. Autoři vyjadřují, že plnohodnotnou výchovou ve volném čase lze dospět „...k rozvoji volnočasových postojů, hodnot, znalostí, dovedností a východisek.“ (Smékal & Vážanský, 1995, 69).

Pedagogika volného času je pedagogickým jednáním, které se podílí na formování světa volného času s cílem nabídnout a zajistit jedinci optimální předpoklady pro jeho růst a učení, vývoj a existenci. (Smékal & Vážanský, 1995, 73).

Autoři dále podle W. Nahrstedta (1990, 33) rozdělili pedagogiku volného času na:

- 1) pedagogiku volného času jako pedagogiku volna
- 2) volný čas jako aspekt a princip obecné pedagogiky

Faltýsková (1997) popisuje pedagogiku volného času jako disciplínu, která vznikla zejména ze dvou důvodů. Za prvé jako nástroj praxe využití volného času mladou generací a za druhé jako teorie specifík volného času mládeže jako sociálního jevu. Za výchozí považuje výchovu jedinců v čase a výchovu jedinců pro volný čas. Podle vyjádření Faltýskové, hlavní náplní pedagogů volného času by měla být pomoc mladým lidem a to v době mimo vyučování a při „...organizování jejich odpočinku, zábavy a zájmové činnosti. Jde o to, aby děti trávili volný čas kulturním, zdravím prospěšným způsobem a aktivně odpočívaly.“ (Faltýsková, 1997, 131).

Rovněž zajímavý je příspěvek Kaplánka (2011), který se ve svém příspěvku zmiňuje o principech pedagogiky volného času.

Upozorňuje, „...že právě výchovné zaměření, které je podstatou pedagogiky volného času, dovedlo tuto vědu do slepé uličky. Jestliže volný čas je právě ten

čas, s nímž může člověk nakládat podle svého, stává se základním principem pedagogiky volného času právě *svoboda*.“ (Kaplánek, 2011, 43).

Kaplánek (2011) rovněž pohlíží na negativní dopad pedagogického přístupu, který podle něho může znamenat omezení svobody volného času. Volný čas se podle Kapláňky může změnit za nástroj výchovy, nebo se stát dokonce manipulací, která slouží cizímu zájmu a tím popírá samotnou podstatu volného času. Autor tento negativní jev popisuje jako „pedagogizaci volného času“.

1.2 Vývojové aspekty dětí mladšího a staršího školního věku

Vývojová psychologie je řazena mezi podstatnou část psychologie a zabývá se psychickým vývojem člověka. Člověk zejména v raných obdobích prochází výrazným a vysoce citlivým vývojem. Do doby, než dítě poprvé nastoupí do školy, prochází obdobími prenatálního a perinatálního vývoje, následuje novorozenecké, kojenecké, batolecí a období předškolního věku. (Tučková, 1971)

Podle Tučkové (1971) psychologické zkoumání dětí vzniklo z nezbytnosti pochopit specifičnosti dětského prožívání světa. Z obecné psychologie se po čase vyčlenil obor zabývající se psychologií dítěte se svým tématem zkoumání.

I když zkoumání dítěte je nadále také vedeno zájmem o dítě samotné a porozumění dítěti je pak v tomto smyslu cílem výzkumu, je současně toto zkoumání dítěte i prostředkem k osvětlení a k hlubšímu pochopení obecných psychologických jevů a lidského chování vůbec (motivace, učení, vnímání, myšlení, osobnost, atd.). (Tučková, 1971, 1)

1.2.1 Nástup do školy a mladší školní věk

Většina dětí poprvé nastupuje do školy ve věku šesti nebo sedmi let, v tomto věku by děti měly být pro nástup do školy dostatečně zralé. Měly by bez problémů zvládnout odloučení od rodiny, přijmout novou autoritu učitele a začlenit se do nové skupiny tvořené spolužáky. Další novinkou, se kterou se dítě musí vyrovnat, je hodnocení učitelem podle podaného výkonu. Podle Tučkové (1971) patří mezi typické rysy mladšího školáka postupné respektování skutečnosti, že již není středem pozornosti, ale člen skupiny a jedním z mnoha lidí. Autorka uvádí, že kolem devátého roku je dítě

schopné empatie, dokáže se vcítit do situace druhé osoby a podle toho jednat. Pro desátý rok je typická potřeba dětí začlenit se do kolektivu. Dítě přestává žalovat na ostatní, stává se solidárním se skupinou. Jedná se o přípravu na budoucí dobu dospívání, kde již dítě automaticky uvažuje v rovině skupiny.

Kubička (1963) poukazuje na to, že pro děti mladšího školního věku je typickým znakem pohyblivost. Pohyb je podle autora stále jednou z nejoblíbenějších činností. S jejich postupným vývojem roste také jejich pohybová vyspělost. Jak se dále zmiňuje, v tomto věku dětí je důležitým úkolem pro rodiče nabídnout dítěti celou škálu aktivit, ze které si dítě může samo vybrat, co ho bude bavit.

Jak říká, v rodinách by se mělo dbát rozvíjení zájmů a nabízet dostatek vhodných podnětů, na základě kterých si dítě osvojí návyk využívat čas, práci dokončit. Taková zkušenost vede k dalším pokusům, dítě si „zvyká využívat svého volného času k plánovitému uskutečňování svých nápadů.“ (Kubička, 1963, 158).

Kotulán (2012) charakterizoval období mladšího školního věku obdobím klidovým, pro které je charakteristický rozvoj paměti a růst slovní zásoby. V tomto období převládají pocity dobré nálady „...a při správně vedené výchově s ním nebývá zvláštních obtíží“. (Kotulán, 2012, 35).

Mladší školní věk vymezili autoři Langmaier a Krejčířová (1998) jako období od 6-11 let. V šesti až sedmi letech dítě poprvé nastupuje do školy. Jak říkají, v tomto období je hra stále nezbytnou součástí života dítěte a měly by pro ni být vytvořeny podmínky.

Formy hry školáka jsou sice podobné jako v období předchozím, ale její projevy jsou bohatší a diferencovanější. Nově se v ní také objevuje obecná tendence po přiblížení se reálné skutečnosti a výrazněji se prosazuje snaha po dosažení úspěchu, zejména ve společenských hrách. Mění se obliba her, stále více dává dítě přednost hrám se složitějšími pravidly. Vedle jednoduchých her založených na náhodě (házení kostkou) se dítě nyní učí hrát dámu, šachy apod. (Langmaier & Krejčířová, 1998, 137).

Podle autorů Matějčka a Pokorné (1998) je mladší školní věk obdobím přechodným mezi předškolním věkem a starším školním věkem. Toto období definují jako „...období přestavby, přetváření, jakéhosi dozrávání“. (Matějček & Pokorná, 1998, 79). Autoři zdůrazňují, aby dětem mladšího školního věku byly umožněny

„...vzájemné kontakty, přátelské vztahy a skupinové činnosti, a to nejen ve školní třídě a ve formálně upravených skupinách za určitým účelem (zájmové kroužky, sportovní kluby, školy umění apod.), ale i ve skupinách vytvářených spontánně, dětmi samotnými.“ (Matějček & Pokorná, 1998, 101).

Podle autorů by dítě mělo být vedeno k řádnému dennímu režimu. Mělo by mít vymezenou dobu na učení a dobu na přípravu do školy. Z druhé strany by dítě mělo mít také prostor pro hru, která by neměla být spojena s dalším „...výchovným nebo vzdělávacím účelem“ (Matějček & Pokorná, 1998, 137).

Kubička (1963) o mimoškolních zájmech hovoří jako o nejvděčnějším a nejvýznamnějším výchovném úkolu rodičů. Chtějí-li rodiče vzbudit v dítěti zájem, stačí podle autora poskytnout dětem dostatek příležitosti, ukázat jim, co a jak mohou dělat. „Společné pěstování zájmů má blahodárný vliv na vztahy mezi rodiči a dětmi. Nikdy nejsou děti ochotnější, než když nás s nimi spojuje stejný zájem!“ (Kubička, 1963, 159).

1.2.2 Starší školní věk

Vymezení vývojové fáze staršího školního věku je velmi orientační, nástup a konec puberty je individuální, obvykle se uvádí, že toto období probíhá přibližně mezi 12. a 15. rokem života člověka. Jedná se o období, pro které jsou charakteristické výrazné změny, které se týkají jak dítěte samotného, tak i jeho okolí. Obecně lze říci, že dítě - pubescent si v tomto období utváří svoji osobnost, hledá sám sebe. Postavení role dítěte se pomalu přetváří do role dospělého. Na biologické úrovni probíhá pohlavní dozrávání vyvolané hormonálními změnami. S rozvojem druhotných pohlavních znaků tělo nabývá proporcí dospělého člověka. Osoby ve vývojovém stádiu dospívání bývají na tělesné změny velmi citlivé. Hormonální změny ovlivňují psychický stav dítěte a to zejména zvýšenou emoční labilitou a úzkostí, což pro dospívajícího jedince představuje velkou zátěž. Jeho jednání tak může snadno být rozkolísané a nepředvídatelné. (Tučková, 1971)

Jak uvádí Tučková (1971), „...vývoj, jímž dítě v těchto letech prochází, vede k tomu, že dítě je konfrontováno téměř úplně s celkem sociálního života.“ (Tučková, 1971, 33). Jak autorka dále poukazuje, dospívající děti mají malou životní i sociální zkušenost a období dospívání si nemohou plně uvědomovat.

Další vymezení nalézáme u Matějčka a Pokorné (1998). O starším školním věku tvrdí, že se „...jedná o období od 10-15 let, pro které je charakteristické dospívání spojené s pubertou. Mezi desátým a patnáctým rokem dítě nastupuje k jakémusi vývojovému finiši, prožívá dobu prepuberty a puberty.“ (Matějček & Pokorná, 1998, 198). Autoři toto období považují za zvláště rizikové a špatný vzor se pro děti jeví jako nebezpečný. Podle nich může být tato část života vystavena riziku nástupu patologických jevů, za jaké považují zejména zneužívání návykových látek, kouření, pití alkoholu. Jak autoři uvádějí, nebezpečné je to zejména pro děti, které ...“nemají moc co dělat, tedy z nudy, jednak ty, které jsou samy v sobě nejisté a vyrovnávají tak svůj pocit nedostatečnosti“. (Matějček & Pokorná, 1998, 199). „Spolupůsobí tu zvědavost, touha jevit se dospělými, imponovat kamarádům, ale ze všeho nejvíce přitažlivý vzor.“ (Matějček & Pokorná, 1998, 198).

Podle Kotulána (2012) je starší školní věk „...obdobím intenzivního tělesného i duševního zdraví, kdy během několika málo let mladý člověk z typicky dětského vývojového stádia postoupí až na samotný práh dospělosti.“ (Kotulán, 2012, 35).

1. 3 Vliv rodiny a školy na volný čas dítěte

Každý člověk je originál a tudíž také žádné dítě nemůže přesně odpovídat popisu v odborné literatuře. Děti se rodí s jinými dispozicemi, s určitou genetickou výbavou, do jiných podmínek a potkávají se s jinými životními událostmi. Děti a jejich rodiče dnes mohou vybírat z široké palety nabídky volnočasových aktivit, ať jsou provozovány v domácím prostředí, nebo ve specializovaných zařízeních, které jsou za tímto účelem zřízené. Jak říkají autoři Hájek, Hofbauer & Pávková, pro definici volného času dětí není jednoznačné určení:

Označení volnočasových aktivit podle věku nejsou ustálena a liší se ve vědních i společenské praxi. Relativně nejširší vymezení nabízí Úmluva o právech dítěte (OSN, New York, 20. 11. 1989), která dítětem rozumí každou lidskou bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu konkrétní země nedosahuje zletilosti dříve. (Hájek, Hofbauer & Pávková, 2003, 13).

1.3.1 Vliv rodiny na volný čas dítěte

Podle Pávkové a kol. (2003) má na děti pedagogický vliv jak rodina, tak i profesionální organizace volného času, přičemž jejich funkce jsou podle autorů zejména výchovně vzdělávací, preventivní a zdravotně-sociální.

Brinza (1984) uvedl, že volný čas u dětí je to, co jim zůstane po splnění svých školních povinností, eventuálně povinností, které se školní docházkou přímo souvisí. Den dítěte rozděluje na třetiny následovně. První třetinu svého „pracovního“ dne musí děti věnovat svým povinnostem ve škole a další třetinu biologickým potřebám, zejména spánku. Zbývající třetinu by mohli využít jako čas volna. Jak říká:

Kvalitní náplň pro volný čas se samozřejmě nevyřeší všechno, ale když má dítě nabídku pestrou a má šanci, že v něčem bude úspěšné, zmenšuje se pravděpodobnost. Převážnou část volného času věnují děti oblíbeným činnostem, o kterých se můžeme domnívat, že jsou totožné s jejich zájmy. (Brinza, 1984, 52).

Jak předkládá Čačka (1994), nejvýznamnější podíl na formování osobnosti mají vliv zejména aktivity, ve kterých tráví dítě nejvíce času. Je to především rodina, škola a pravidelné volnočasové aktivity. (Čačka, 1994). „Způsob života rodiny jako celku by měl každému jednotlivci umožňovat realizaci jeho zájmové činnosti, aktivního odpočinku v době volna.“ (Marádová, Marhounová, Řehulka & Střelec, 1992, 59).

Podle Čápa (1996) zajišťuje rodina řadu úkolů, jako jsou např. reprodukční a ekonomické funkce, zajišťuje ochranu členům rodiny, kontroluje chování a jednání jejích členů a zajišťuje jim osobní vztahy.

Rodina plněním uvedených funkcí zároveň dává předpoklady k uspokojování důležitých potřeb dětí i dospělých: potřeb sociálního styku a komunikace, vzájemné pomoci, lásky, jistoty, dosahování individuálních a skupinových cílů, nalézání a realizování životního smyslu. (Čáp, 1996, 41).

Autor dále tvrdí, „...že rodina působí velmi silně na vývoj a formování osobnosti dítěte vcelku i jejích jednotlivých subsystémů.“ (Čáp, 1996, 43).

Pro Hofbauera (2004) je rodina místem, kde se odehrává formování osobnosti a hodnotové orientace, vytváří se hmotné podmínky, dochází k výchově a vzdělávání a to i v úrovni mezilidských vztahů. „Rodina jako primární sociální skupina je pro

rozhodující většinu dětí a mladých lidí také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy.“ (Hofbauer, 2004, 56). Způsob trávení volného času v rodině je podle autora do značné míry ovlivněn finančním zajištěním rodiny. Hofbauer uvádí, že rodiny s nižšími příjmy nedosáhnou na zajímavé a kvalitní programy, tím pádem podle něho nemají členové rodiny možnost rozvíjet své zájmy a talent a dále tak rozvíjet svoje vloh. Z tohoto tvrzení vyplývá, že realizace volného času v rodinách jsou značně odlišné, a to v přímé úměře se sociálním statusem, životním stylem i vztahem k volnočasovým aktivitám a potřebám dítěte. (Hofbauer, 2004). Jak Hofbauer dále uvádí, „...styl rodinného života učí děti rodiny chovat se aktivně, vstřícně a odpovědně vůči ostatním členům a usnadňuje jim vstup do dalších sociálních prostředí.“ (Hofbauer, 2004, 64).

Pro Dohnala (2002) je rodina základním prostředím, které hraje významnou úlohu v celoživotním procesu formování jedince. Autor došel k závěru, že funkce rodiny je proti jiným subjektům primární a nenahraditelná. Obdobně na problematiku nahlíží také další odborníci. „Období dětství je považováno za důležitý zdroj celoživotní orientace a inspirace každého člověka.“ ((Marádová, Marhounová, Řehulka & Střelec, 1992, 88). Autoři popisují rodinu jako základnu rodinného prostředí ...“a to nejen z hlediska jejich působení na děti, ale především pro jejich vliv na ostatní stránky rodinného prostředí a na jeho celkovou kvalitu.“ ((Marádová, Marhounová, Řehulka & Střelec, 1992, 87).

Kubátová (2010) soudí, že je povinností rodičů bdít nad zdravím a aktivitami dětí. Podle ní je výchova nejvýznamnějším úkolem rodičů, stojící na úrovni láskyplné péče a budování budoucnosti pro děti.

1.3.2 Vliv školy na volný čas dítěte

Nástup do školy je pro dítě velkou a náhlou životní změnou. Může znamenat značnou zátěž, která se projeví v souvislosti se stoupajícími nároky na výkon. (Langmeier & Krejčířová, 1998).

Od školy jako všeobecně rozšířené vzdělávací a výchovné instituce se očekává vytváření předpokladů pro úspěšný vstup příslušníků mladé generace do profesionálního, občasného i volnočasového života. Její základní stupeň je povinný pro všechny děti příslušného věku, stupně střední a vyšší zahrnují rostoucí počet příslušníků dospívající mládeže a mladých dospělých. Svoji úlohu

ve volném čase žáků škola uplatňuje jednak přímo, jednak prostřednictvím svých zařízení. (Hofbauer, 2004, 66).

Podle Hofbauera (2004) současný školský systém nabízí vzdělání dvěma základními způsoby - ve výuce a ve volnočasových aktivitách. Vzdělávání ve výuce charakterizuje autor jako kooperativní učení, protože působí podle předem daného plánu a stanovených osnov. Druhý způsob vzdělávání ve volnočasových aktivitách působí ve srovnání se vzděláváním ve výuce podle Hofbauera méně plošně. Jak říká, „...svou orientací a vyzněním jsou zaměřeny především na osobnost dítěte a mladého člověka, méně ho zavazují a řídí, o to více podněcují a inspirují.“ (Hofbauer, 2004, 69). Jak doplňuje Brinza (1984), v rámci školy působí i další zařízení, která jsou určena pro volnočasové aktivity žáků. „Je prospěšné, když je část volného času dětí organizovaná. Potom jde o záměrný, pedagogicky organizovaný výchovně vzdělávací proces, který probíhá uprostřed sociálního dění naší společnosti.“ (Brinza, 1984, 77).

Kašová (1997) popisuje školu jako místo, kde by mělo vyučovat ke zdravému životnímu stylu. Podle ní je důležitá:

1. Pozitivní, otevřená atmosféra školy - vytváří podmínky pro zdravý psychický vývoj dětí a zároveň umožňuje efektivnější prevenci před nežádoucími společenskými jevy, anonymitou, šikanou apod.;
2. Otevřený styl učení - umožňuje žákům používat získané poznatky k řešení skutečných životních problémů, analyzovat je, hledat východiska;
3. Otevření školy reálnému životu - děti se neučí „pro život, ale prostřednictvím života, prožíváním různých sociálních rolí, aktivní a tvůrčí účasti. (Kašová, 1997, 187-188)

Jak ve své publikaci uvádí Čáp (1996), škola v životě dítěte patří k významným činitelům. Dítě přebírá úlohu žáka, řídí se danými normami. Ve škole se od dítěte požaduje, aby se učilo. V životě žáka se objevují spolužáci, dochází k rozvoji socializace a osobnosti.

Nejbližší prostředí a škola zprostředkuje dítěti a mladistvému vliv širšího prostředí, ovlivňuje výběr informací, pobídek a podmínek, ovlivňuje jejich hodnocení, zpracování, přijetí, modifikování nebo zamítnutí. (Čáp, 1996, 49)

Pro Špačka (2007) je problém vymezit výchovnou roli školy a školského systému. Podle něho by škola měla dodávat informace, vědomosti a dovednosti, zjednodušeně

řečeno - učit. Odvolává se zde na J. A. Komenského, jehož prostřednictvím zdůrazňuje úlohu školy jako „studnici moudrosti“, jejímž prvořadým úkolem je výchova. Současná škola funguje podle školního řádu, jenž je sestaveným souborem pravidel, příkazů a doporučení a současně určuje, jak se žáci mají chovat, přičemž základ pro sestavení školního řádu položilo zadání společnosti. Ta podle Špačka sama formuje to, jaké lidi potřebuje vychovat.

Pojmem potřeby volného času dětí ve vztahu ke školní docházce vyjadřuje Fuček (2005) rozdělením času na aktivní a pasivní. Aktivním volným časem myslí čas, který jsou děti schopné věnovat různým aktivitám, v kroužku, venku atd. Pasivním volným časem označuje čas ke konci dne, strávený u televize, případně u počítače. Podle jeho názoru by současným trendem mělo být trávení volného času aktivním způsobem, na úrok času pasivního. Na tomto místě autor upozorňuje na problematiku pozdního vyučování, které se týká především žáků sedmých až devátých tříd. Podle jeho tvrzení se žáci vrací domu v pozdních odpoledních hodinách, na to by měly věnovat čas určený k přípravě do školy. Na samotné aktivní trávení volného času nezbývá prostor, byť má právě pro tuto skupinu, ohroženou negativními patologickými jevy, nesmírný význam.

Figura (1997) prohlašuje, že „...ve změně životního stylu dochází na úrovni rodiny, ale také ve vzájemné vazbě mezi školou, rodinou a místní komunitou“. (Figura, 1997, 147-148). Obdobnou úvahu nalézáme u Kubátové (2010), která upozorňuje, že „...sociální prostředí působí na člověka různými stimuly, na základě kterých člověk jedná. Osobnost člověka a jeho vědomí jsou převážně produktem sociální interakce, která probíhá v sociální skupině.“ (Kubátová, 2010, 54). Z výše uvedených tvrzení vyplývá, že žák je v první řadě ovlivňován rodinou a školou. Jak říká Čáp (1996), život dítěte je složen z pestrých činností, jako je učení, hry a povinnosti ve volném čase. Významným jevem je podle autora vytváření osobních a skupinových vztahů, na kterých se podílí členové rodiny a členové sociálních skupin. „Sociální interakce a komunikace je podstatnou součástí vzájemné interakce osobnosti s prostředím.“ (Čáp, 1996, 35). Autoři Langmaier a Krejčířová (1998) navazují, že postoj školáka je závislý na tom, co mu autority, jako jsou rodiče a škola sdělí.

Je důležité vzít na vědomí, že dítě není „nedokonalý“ tvor, který se jenom připravuje na život v dospělosti, ale v každé své vývojové fázi je určitou svébytnou osobností se specifickými vývojovými úkoly a specifickými potřebami. Naplněním potřeb a požadavků jednoho vývojového stadia je

nezbytnou podmínkou zvládnutí nároků období dalšího a tím vlastně i celého dalšího běhu života. (Langmaier & Krejčířová, 1998, 101)

Volný čas podle Hájka, Hofbauera a Pávkové (2003) napomáhá k utváření vztahů „...k ostatním sociálním a výchovným prostředím (k rodině - škole - práci - vrstevníkům - obci - společnosti), kam proniká stále častěji a výrazněji, přímo i zprostředkovaně.“ (Hájek, Hofbauer & Pávková, 2003, 6). „Každá ze složek tohoto výchovného subsystému přispívá k jeho rozvoji tím, že vymezuje svoje cíle, navrhuje a realizuje aktivity a obohacuje život jejich účastníků.“ (Hájek, Hofbauer & Pávková, 2003, 6).

1.3.3 Školní družiny a školní kluby

Školní družiny a kluby u nás vznikly po druhé světové válce jako zařízení výchovy a péče zaměstnaných rodičů. Charakterizuje je relativní stabilita pojetí, institucionálního řešení a výchovné praxe. (Hofbauer, 2004, 76). Podle vyjádření MŠMT ČR (2012) jsou školní družiny zařízeními, které poskytují zájmové vzdělávání žákům základních škol podle určitého vzdělávacího programu. Školní družina plní funkci výchovnou, vzdělávací, rekreační, slouží sportovním a zájmovým činnostem žáků. Je primárně určena žákům 1. až 5. tříd. Školní kluby se od školní družiny liší hlavně tím, že je navštěvují starší účastníci, a to zejména žáci 2. stupně základní školy.

1.4 Vliv volného času na zdraví dětí a jejich životní styl

Havlová (1997) konstatovala, že dítě, jemuž není umožněno prožít dětství ve zdravém prostředí, v dospělosti jen obtížně žije zdravým životním stylem. Dospělý člověk se podle Havlové nemá spoléhat na to, že mu bude zdravý životní styl připraven, ale aby mohl vychovávat ke zdraví své děti, musí se zdravému způsobu života učit sám. Podle ní jde o celoživotní vzdělávací proces, spojený zejména s udržováním zdravých návyků, „...vytvářením struktury vědomostí „...úpravou podmínek pro tělesnou, duševní a společenskou pohodu“. (Havlová, 1997, 183).

Figura (1997) dospěl k názoru, že zdraví je „...fyzický a psychický stav, stav spokojenosti a vyrovnanosti v běžném životě, jehož dosažení má lidstvo ve vlastních rukou, ve změně vlastního způsobu života.“ (Figura, 1997, 147). Žije-li dítě v prostředí, které je znečištěné, nebo jiným způsobem narušené, může být ohrožen jeho zdravý vývoj a psychický stav, což se následně může negativně projevit při formování jeho

osobnosti. (Čáp, 1996). Podle Holčíka (2009) zdraví úzce souvisí s kvalitou života. Dle jeho názoru by se člověk měl o své zdraví starat, udržovat zdravý životní styl a dbát na optimální životní podmínky, ne se pouze spoléhat na státní správu, jež zabezpečuje zdravotní politiku.

To, jaké bude zdraví lidí v ČR za 5, 20 nebo 50 let, není výlučnou záležitostí ministerstva zdravotnictví. Lze ostatně vyslovit domněnku, že i tam mají jiné starosti. Jaké bude zdraví lidí, to záleží na lidech, a to nejen na jednotlivcích více nebo méně pečujících o své vlastní zdraví, ale i na rodinách, dalších formálních i neformálních skupinách, na organizacích i institucích, na veřejném i privátním sektoru, na všech orgánech a úrovních veřejné správy a v neposlední řadě i na mnoha mezinárodních organizacích. (Holčík, 2009, 83).

Jak autor sám uvádí, „...zdravý životní styl je souhrnem chování a dalších aktivit i okolností, které přispívají k ochraně, rozvoji a navrácení zdraví.“ (Holčík, 2009, 147). Zdůrazňuje potřebu prevence, která je podle něho cestou k zabránění vzniku nemoci. „V širším smyslu, a takto je dnes pojem převážně chápán, prevence znamená předcházení vzniku, rozvoji, komplikacím, nepříznivým následkům nemoci a předčasnému úmrtí, a to intervencemi na úrovni jedince nebo společnosti.“ (Holčík, 2009, 142). Životními podmínkami míní autor místo, kde člověk žije, pracuje a odpočívá. Jak sám dále hovoří, „...životní podmínky jsou podmíněné sociálně, ekonomicky i kulturně a mnohdy je jedinec nemůže bezprostředně ovlivnit.“ (Holčík, 2009, 146). Největšími hrozbami dnešní doby jsou alkoholismus, kouření, obezita, drogy. Těmto jevům lze dle jeho názoru předcházet včasnou úpravou zdravých návyků; jen na zdravém základě se člověk může rozvíjet ve všech úrovních.

Čáp (1996) se o kvalitě života vyjádřil jako o subjektivním pojmu. Podle něho se jedná o individuální záležitost, kterou mimo jiné ovlivňuje také to, do jaké míry se člověk věnuje volnočasovým aktivitám.

Podle Smékala (1997) je pro zdravý životní styl je důležité rozvíjet zdravé návyky, stravovací a hygienická pravidla. Jak říká:

Současný člověk je zahlcen nadměrnou nabídkou příležitostí, chce se po něm, aby volil, co je dobré, aniž by byl seznamován s kritérii rozlišování a vzděláván v umění používat je. Ukazuje se, že pro zdravý způsob života je důležitější umět správně vybírat a ne být jen obeznámen s různými cílovými hodnotami. S jistou nadsázkou lze říci, že není ani tak důležité říkat dětem, co by mělo být jejich

cílem, ale důležité je naučit je, aby uměly rozpoznat dobré jako dobré a špatné jako špatné. (Smékal, 1997, 36)

Pro Kotulána (2012) je zdraví velmi cennou hodnotou, „...podmínkou pro nerušené rozvíjení tělesných a duševních schopností a pro dosahování životních cílů, podmínkou pracovního i životního uspokojení a tím i pocitů pohody a štěstí.“ (Kotulán, 2012, 1).

Podle autora je dětský organismus mnohem přizpůsobivější než organismus dospělého člověka, ale je také výrazně citlivější. „Na příznivé vlivy reaguje rozvíjením tělesného i duševního zdravotního fondu, na nepříznivé jeho poškozováním, často s dlouhodobými a dalekosáhlými následky.“ (Kotulán, 2012, 1). Pro Kotulána je proto velmi důležité položit zdravé základy, neboť ty budou člověka ovlivňovat po celý jeho budoucí život, „...na ochraně zdraví dětí se proto musí podílet všichni, kdo vytvářejí a usměrňují jejich každodenní život, tedy rodiče, vychovatelé a učitelé.“ (Kotulán, 2012, 1).

1.5 Charakteristika zkoumané lokality

Město Rosice Leží 20 km západně od města Brna na výběžku Českomoravské vrchoviny. Rosice mají výhodnou polohu z hlediska velmi dobré dopravní dostupnosti do centra brněnské aglomerace, která je druhou nejvýznamnější koncentrací obyvatelstva v České republice. Ke zhodnocení Rosic přispívá i přítomnost dálnice D1, která je významnou komunikací mezi Prahou a Brnem. V okolí obce se nachází přírodní park Bobrava, který láká k výletům pěšky či na kole. První písemná zmínka o Rosicích pochází z roku 1259 majetkovými listinami Bohuše a Hartmana z Rosic na místní hrad a panství. V roce 1907 povýšil císař František Josef I. městys Rosice na město a udělil mu vlastní městský znak - štíku na modrém štítě. Město Rosice je spádovou obcí pro cca 25 tisíc obyvatel, žijících v okolních obcích. V Rosicích v současné době žije cca 5600 obyvatel. Do správního obvodu města Rosice patří obce: Babice u Rosic, Domašov, Javůrek, Kratochvilka, Lesní Hluboké, Litostrov, Lukovany, Ostrovačice, Příbram na Moravě, Přibyslavice, Rosice, Rudka, Říčany, Říčky, Stanoviště, Tetčice, Újezd u Rosic, Veverské Knínice, Vysoké Popovice, Zakřany, Zálesná Zhoř, Zastávka, Zbraslav, Zbýšov, Zbraslav, Zbýšov. (Historie a současnost, 2012)

Obrázek 1. Administrativní mapa správního obvodu Rosice (<http://www1.rosice.cz>)

1.5.1 Vývoj počtu a složení obyvatelstva v letech 2007-2011 ve správním obvodu města Rosice:

	2007	2008	2009	2010	2011
Počet obcí	24	24	24	24	24
Počet obyvatel	23 704	24 037	24 146	24 302	24 547
- <i>muži</i>	11 525	11 713	11 794	11 872	12 062
- <i>ženy</i>	12 179	12 324	12 352	12 430	12 485
Ve věku 0 - 14	3 618	3 682	3 686	3 817	3 777
Ve věku 15 - 64	16 603	16 642	16 609	16 580	16 718
65 +	3 733	3 839	3 913	3 998	4 176

(Český statistický úřad, 2012)

1.5.2 Spolky a zájmové organizace působící na území města Rosice

1. Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR, oblastní organizace Brno-venkov
2. Bonus Rosice, o. s.
3. CCRiper, oddíl krasobruslení
4. KKRipper, o. s.
5. Divadelní soubor
6. TJ Čechie Zastávka - floorball club
7. FC Slovan Rosice, o. s.
8. Floorballový klub Rosice
9. Karate Club
10. Kuželkářský klub
11. Mighty Shake Zastávka, o. s.
12. Hasičská jednota, o. s.
13. Mažoretky Anife Rosice, o. s.
14. Občanské sdružení Prádelna
15. Občanské sdružení při ZŠ Rosice
16. SHŠ Taranis Rosice
17. SVČ Rosice
18. TJ Sokol Rosice
19. TOM 19201 - turistický oddíl Rosice

20. VK Psycho Rosice
 21. Svaz tělesně postižených v ČR, místní organizace
 22. Klub seniorů Rosice, o. s.
 23. Kuželkářský klub Slovan Rosice
 24. Billiard klub Rosice
 25. Moravský rybářský svaz, o. s. - místní organizace Rosice
 26. HK Slovan Rosice
 27. AVZO TŠČ ČR ZO Rosice
 28. Kynologický klub Rosice, nezisková organizace
 29. Klub sportovní gymnastiky, o. s.
 30. Mateřské centrum Kašpárkov
- (Šildbergerová, 2013)

1.5.3 Financování místních spolků a zájmových organizací

Pro rok 2012 rozdělilo město Rosice mezi výše uvedené spolky a organizace částku ve výši 1,2 mil. Kč. Obecně ji organizace mohou použít v souladu s podmínkami grantového systému na pořádání akcí a pravidelnou činnost. Další položkou, která nepřímo spadá této kategorie (činnost místních organizací) jsou provozní náklady pro příspěvkové organizace města SVČ (středisko volného času) a KIC (kulturní informační centrum v Rosicích). SVČ čerpá na akce a projekty cca 120.000 Kč na rok a město prostřednictvím Kulturního informačního centra provozuje prostory Zámeckého kulturního centra. Rozdíl mezi vybranými nájemnými a provozními náklady (úklid, topení, elektřina, voda) činil v roce 2011 cca 450 tis. Kč. (Volánek, 2012)

1.6 Základní škola Rosice

Základní škola Rosice je příspěvkovou organizací se sídlem Pod Zahrádkami 120, PSČ 665 01 Rosice, IČO 708 76 843. Je úplnou základní školou, jejím zřizovatelem je město Rosice a škola sdružuje základní školu, školní družinu a školní jídelnu. Škola zřídila vlastní poradenské pracoviště, které je sestaveno z výchovného poradce, psychologa, metodika prevence a speciálního pedagoga. Hlavní náplní těchto specialistů je pomoci žákům, rodičům i učitelům zvládat situace spojené s výchovně - vzdělávacími procesy ve škole. V roce 2011 škola získala titul „Ekoškola“. Nabízí zázemí a rozvoj všem žákům. Žáci s diagnostikovanými poruchami učení mohou navštěvovat DYS-klub a LOGO-klub. Mimořádně nadaným žákům škola připravuje soutěže a speciální podmínky pro jejich další rozvoj. Velmi úzce spolupracuje s mateřskými školkami a pro předškoláky pravidelně organizuje předškolácké skupinky, které se setkaly s mimořádným ohlasem. Tímto pomáhá nastávajícím prvňáčkům lépe se adaptovat na nové prostředí a rozdílný režim. Škola pořádá řadu akcí, mezi které patří pobyty v přírodě, adaptační pobyty žáků, lyžařské kurzy, ekologické pobyty žáků a další. Na škole funguje žakovský parlament, který je sestavený ze zástupců z jednotlivých tříd. Žáci svými připomínkami mají možnost ovlivňovat dění školního života. Žáci vydávají svůj časopis Rosník, redakční rada časopisu je složena se žáků, kteří mají zájem o mediální výchovu. Podle ředitele školy p. Řezníčka se škola zaměřuje zejména:

„...na rozvoj školních poradenských služeb pro rodiče, žáky, pedagogy, vytváření podmínek pro rozvoj všech žáků včetně žáků se speciálními, vzdělávacími potřebami a mimořádně nadaných žáků, environmentální výchovu, vzdělávání a osvětu, využití moderních technických prvků, metod a forem práce ve vyučování. (Řezníček, 2012)

Obrázek 2. Základní škola Rosice (<http://www1.rosice.cz>)

1.6.1 Občanské sdružení při ZŠ Rosice

Na základní škole působí Občanské sdružení při ZŠ Rosice. Jeho základním cílem je podle ředitele školy Řezníčka soustředit finanční prostředky pro zájmovou činnost žáků a podílet se tak na zlepšení materiálního zabezpečení výuky. Svojí činností umožňuje realizaci řady projektů, které se orientují na prohloubení preventivní činnosti proti chybnému chování žáků a na vytváření pozitivních vztahů mezi žáky (pro žáky se pořádají adaptační pobyty, ekologické pobyty, lyžařské kurzy, žáci vydávají školní časopis, apod.). (Řezníček, 2012)

1.6.2 Družina při ZŠ Rosice

Pro školní rok 2012-2013 zřídila škola tři oddělení školní družiny, která jsou primárně určena žákům ve věku 6-10 let. Celkový počet žáků, kteří navštěvují v tomto školním roce všechna tři oddělení družiny je 60. Učitelé vedí žáky do družiny po skončení vyučování. V družině následuje neorganizovaná činnost - jako odpočinek z absolvované výuky si žáci sami volí aktivity, které je baví. Vybírat si mohou např. ze stolních a společenských her, knih a časopisů, kreslení, modelování, hry s hračkami, nebo jen tak odpočívat na koberci. V době od 12,00-12,30 hodin vedou učitelé děti na oběd do školní jídelny, která je vyhrazena pouze pro školní družinu. Učitelé tak mohou dohlédnout na děti a případně jim pomoci se správným stolováním. Po obědě následuje pracovní činnost, která navazuje na rámcový vzdělávací program pro základní školu. (Jurová, 2012)

1.6.3 Zájmové kroužky ZŠ Rosice ve školním roce 2012/2013

Název kroužku	Den	Čas	Počet žáků
Tvůrčí psaní	Úterý	7.00 - 7.45	11
Kroužek Čj	Pátek	7.00 - 7.45	10
Dys-klub 6. - 7. ročník	Čtvrtek	7.00 - 7.45	11
Dys-klub 8. - 9. ročník	Úterý	12.50 - 13.35	5
Logo-klub 1. skupina	Pondělí	12.30 - 13.15	3
Logo-klub 2. skupina	Úterý	12.30 - 13.15	2
Rosník	Pátek	14.00 - 15.00	17
Školní parlament	Středa	14.00 - 15.00	20
Taneční kroužek	Pondělí	13.00 - 14.30	21
Výtvarný kroužek	Středa	13.00 - 15.00	12
Mažoretky	Úterý	16.30 - 17.30	45
Ekokroužek	1. středa v měsíci	14.00 - 15.30	26

(Řezníček, 2012)

1.6.4 Školská rada v ZŠ Rosice

Školskou radu Základní školy Rosice zřídila Rada města Rosice usnesením č. 70/2005 ze dne 20. 9. 2005. Prostřednictvím školské rady se mohou žáci, jejich zákonní zástupci a pracovníci školy podílet na dění školy. Školská rada svoji činnost vykonává v souladu se Školským zákonem dle § 167 a 168 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. (Folvarčíková, 2011)

1.6.5 Školní parlament v ZŠ Rosice

Školní parlament je tvořen z řad žáků 5-9 tříd. Jeho jednání jsou veřejná, mohou se ho účastnit také ostatní žáci a učitelé. Řídí jej předseda, schůzky školního parlamentu se konají pravidelně jedenkrát měsíčně, každou první středu v měsíci. Úkolem školního parlamentu je řešení problémů žáků, které ve škole vznikly a nalézat optimální řešení.

Zástupci školního parlamentu by měly přijímat návrhy ostatních žáků na zlepšení jejich pobytu ve škole a snažit se o pestrý pobyt ve škole. O své činnosti informuje prostřednictvím školního časopisu, na internetových stránkách školy, ve školním rozhlasu a na nástěnkách školy. (Folvarčíková, 2011)

2 Cíle práce

Cílem této práce je analyzovat současnou úroveň volnočasových aktivit žáků prvního a druhého stupně základní školy v Rosicích.

2.1 Dílčí cíle

Dílčím cílem je definice kritických oblastí a návrh opatření na zlepšení.

3 Metodika

„Metodika je souhrnem, systémem metod, které jsou používány v jednotlivých vědách a vědních oborech.“ (Koudelka & Schneider, 1993, 9). Metodou je podle autorů systém „...pravidel a principů, které určují třídy možných systémů operací, vedoucích od určitých výchozích podmínek k dosažení stanoveného cíle.“ (Koudelka & Schneider, 1993, 10).

3.1 Metody

Sociologie disponuje řadou sociologických metod, zejména se jedná o metody terénního průzkumu, statistickou metodu, historickou metodu, experimentální metodu, sociometrickou metodu, metodu srovnávací, metodu monografickou a metodu introspektivní. (Koudelka & Schneider, 1993). Pro účely výzkumu v této práci byla použita metoda předvýzkumu, metoda terénního šetření, matematicko-statistická metoda a metoda monografická. Použitým metodám je věnován prostor v následujících kapitolách.

3.1.1 Předvýzkum

Předvýzkum patří do metod a slouží k získání prvotních informací. (Chrástka, 2003). Tato metoda byla použita v návaznosti na spolupráci s Městským úřadem v Rosicích, kdy byli zastupitelé města Rosice požádáni o vyplnění dotazníků. Cílem předvýzkumu bylo vyzkoušet, zda připravený dotazník bude v praxi použitelný, ověřit si jeho vypovídající hodnotu a správnou formulaci otázek.

3.1.2 Metoda terénního šetření

Spočívá v přípravě a získání informací sběrem dat v terénu. Výsledkem je získání empirických údajů, které jsou pak dále zpracovány. (Koudelka & Schneider, 1993). Tato metoda byla použita pro popis místního prostředí, stavu a nabídky místních objektů občanské vybavenosti včetně připravované rekonstrukce lokálních volnočasových ploch.

3.1.3 Matematicko-statistická metoda

Metoda podle Koudelky & Schneidera (1993) vychází z předpokladu, že vše existuje v určitém množství. Při této metodě bylo pracováno s vybraným vzorkem, který pro účely výzkumu tvořili žáci Základní školy v Rosicích. Pro zajištění co možná nejrepresentativnějších výsledků výzkumu byla sesbírána data od 368 respondentů z 452 možných, údaje tvoří základ výzkumu kvantitativního charakteru. Data byla zpracována pomocí matematicko–statistického programu internetové aplikace <http://oursurvey.biz/cz>. Služba umožňuje získat automaticky generované a přehledné výsledky, které posléze slouží jako výchozí podklad pro detailní studie a analýzy. Aplikace byla zvolena z důvodu snadné a uživatelsky přehledné obsluhy s možností zadání neomezeného počtu otázek a respondentů. Pro ochranu dat byla využita možnost zaheslování dotazníků heslem pro přístup.

3.1.4 Metoda monografická

Monografickou metodu používáme tam, kde potřebujeme zajistit podrobnější analýzu menšího souboru, jakým mohou být škola nebo obec. (Koudelka & Schneider, 1993). Pomocí této metody byl proveden výzkum na Základní škole v Rosicích, kde byly zjištěny potřebné údaje, které se vztahují výhradně k tomuto subjektu. Použitím monografické metody se jde do hloubky problému, ale závěry nelze aplikovat na jinou lokalitu.

3.2 Techniky

Technikou nazýváme způsob, jakým sbíráme materiál. (Koudelka & Schneider, 1993). Technika je součástí každé sociologické metody. Jedná se o nástroje, kterými sbíráme materiál. S ohledem na výzkumný vzorek se bude jednat o kvantitativní typ výzkumu a ke zjištění dat bude použit dotazník tvořený z 18 otázek.

3.2.1 Dotazník

Dotazník je určen výzkumnými otázkami a slouží ke sběru dat (Punch, 2008). Podle Čihovského (2006) patří dotazník mezi nejpoužívanější výzkumné techniky. Dotazník je formulář obsahující otázky a varianty odpovědí, případně místo pro vlastní odpověď. Je určen respondentovi. Použitím dotazníku lze snadno a rychle získat informace od většího počtu respondentů. Jedná se o ekonomicky nenáročnou metodu. Návrh má

vycházet z výzkumných otázek a odpovídat jim. (Punch, 2008). Nevýhodou dotazníku je zpětné ověření správnosti odpovědí, případně malá návratnost.

Ve školním roce 2012/2013 navštěvuje základní školu celkem 468 žáků. Po předchozí dohodě bylo do školy dodáno 452 dotazníků. Výzkum byl dobrovolný a anonymní, z celkového počtu bylo vráceno a následně vyhodnoceno 368 dotazníků, což činí návratnost 81 % z celkového počtu dotázaných respondentů.

Aby bylo možné uskutečnit empirické šetření pomocí dotazníku na základní škole, bylo nutné opatřit souhlas rodičů s účastí dětí na výzkumu. Jednání proběhlo prostřednictvím zástupce ředitele školy magistra Petra Lukáše, který zajistil komunikaci s jednotlivými pedagogy ve třídách. V návaznosti na uvedené jednání bylo využito konzultačních hodin, které dne 9. 1. 2013 pořádala škola. Průběh konzultačních hodin je nastaven tak, že se rodiče žáků seřadí v určitý čas na chodbě před třídou a učitelé si volají jednotlivé rodiče do třídy k rozhovoru o prospěchu a chování žáků. V této souvislosti byl do každé třídy připraven vzor dotazníku k nahlédnutí a rodiče byli pedagogy informováni o plánovaném výzkumu a následně požádáni o souhlas s účastí jejich dítěte (dětí) na budoucím výzkumu. Následovalo vyhodnocení pedagogy a prostřednictvím zástupce ředitele školy sdělení, že dotázaní rodiče byli s dotazníkem seznámeni a souhlasí s účastí vlastních dětí na výzkumu. Na základě této informace byl ve spolupráci se Základní školou v Rosicích vytvořen dokument, který obsahoval počty žáků dle jednotlivých tříd. Následovalo připravení příslušného počtu dotazníků pro každou třídu. Každý svazek byl připraven na počet dětí ve třídě. Učitelé potom takto připravené dotazníky rozdali dětem. Děti v kategorii 6-11 let nevyplňovaly dotazník na místě, ale byl jim spolu s průvodním dopisem poslán domů k vyplnění společně s rodiči. Děti ve věkové kategorii 12-15 let vyplňovali dotazník na místě ve třídě. Pro obě věkové kategorie bylo vyplnění dobrovolné a anonymní. Poté jej učitelé od žáků vybírali zpět, předávali je vedení školy, kde byly připraveny k následnému vyzvednutí a zpracování. Manuálně byly tyto dotazníky zpracovány pomocí bezplatné internetové aplikace dostupné na <http://oursurvey.biz/cz>.

Otázky použité v dotazníku

1. Čemu se věnuješ ve volném čase?
2. Pokud chodíš do kroužku, jaký je?
3. Jak často tento kroužek navštěvuješ?

4. Kdo tento kroužek pořádá?
5. Proč kroužek navštěvuješ?
6. Pokud nechodíš do kroužku, co je důvodem?
7. Jak často ve svém volném čase zažíváš nudu?
8. Chtěl-a bys svůj volný čas trávit jinak?
9. Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl-a ANO, co by tě bavilo a co by mělo být jinak?
10. Kde se ve svém volném čase nejčastěji pohybuješ?
11. Kolik svého volného času věnuješ sportu?
12. Kolik volného času věnuješ pobytu venku a v přírodě?
13. Kolik knih měsíčně ve svém volném čase přečteš?
14. Jak často hraješ ve svém volném čase hry na PC nebo si prohlížíš webové stránky např. facebook apod.?
15. Kolik svého volného času strávíš u TV?
16. Věk žáka:
17. Žák je:
18. Dotazník vyplňuje:

3.2.2 Stanovení zkoumaného souboru

Podle Chrástky (2003) je nutné rozlišovat mezi dvěma základními pojmy:

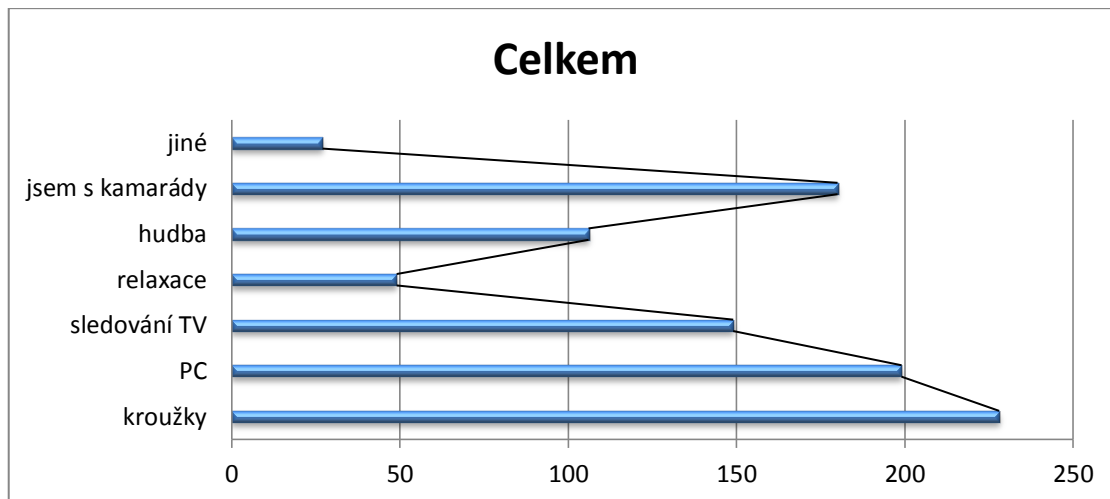
Základní soubor (populace) - pojmem základní soubor rozumíme všechny prvky (osoby, situace) patřící do skupiny, kterou zkoumáme.

Výběrový soubor (výběr) - výběrovým souborem (výběrem, vzorkem) rozumíme určitou část prvků vybranou ze základního souboru, která základní soubor zastupuje (reprezentuje). (Chrátka, 2003, 18).

Výběrovým souborem bude skupina z žáků prvního a druhého stupně základní školy v Rosicích. Respondenti budou rozděleni dle vývojových specifíků mladšího a staršího školního věku do dvou věkových kategorií - mladší školní věk představuje kategorii žáků ve věku 6–11 let a starší školní věk, který je zastoupen skupinou žáků ve věku 12–15 let.

4 Výsledky šetření

1. Čemu se věnuješ ve volném čase?

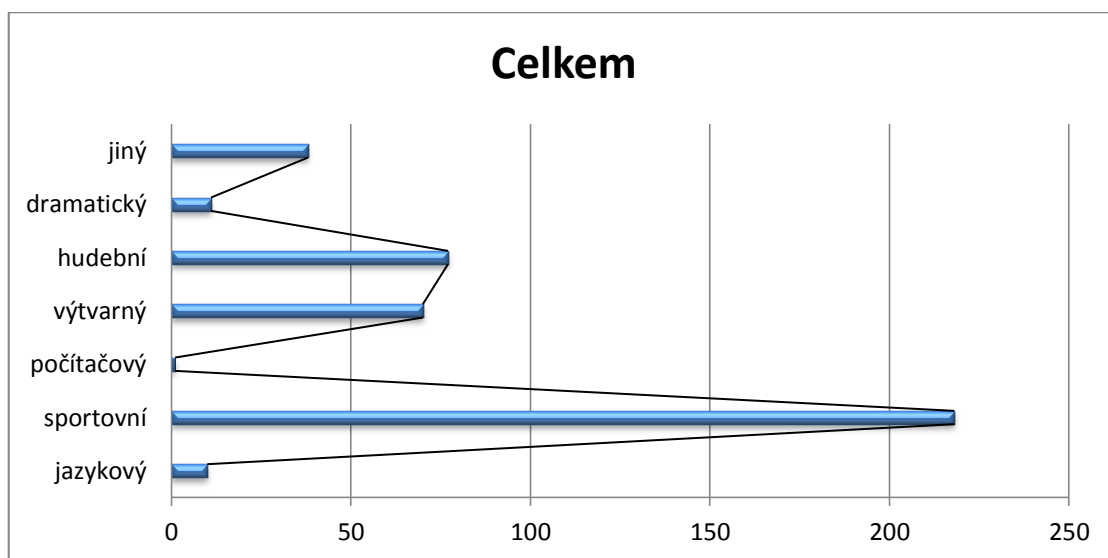
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Kroužky	228	61,13
PC	199	53,35
Sledování TV	149	39,95
Relaxace	49	13,14
Hudba	106	28,42
Jsem s kamarády	180	48,26
Jiné	27	7,24

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Kroužky	159	69,43	69	47,3
PC	99	43,23	100	70,27
Sledování TV	108	47,16	41	28,38
Relaxace	20	8,73	29	20,27
Hudba	44	19,21	62	42,57
Jsem s kamarády	103	44,98	77	53,38
Jiné	13	5,68	14	9,46

2. Pokud chodíš do kroužku, jaký je?

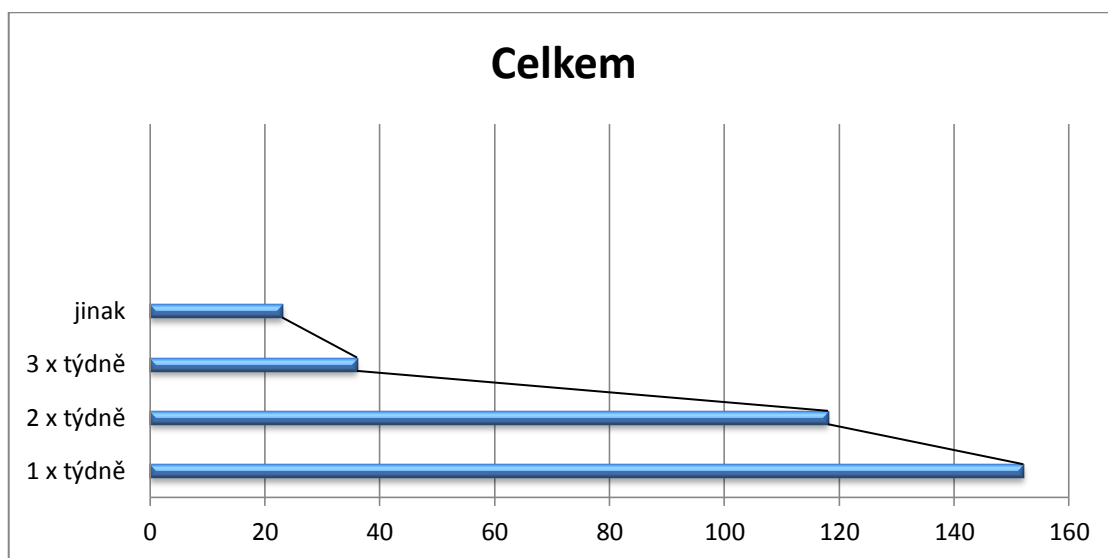
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Jazykový	10	2,66
Sportovní	218	57,98
Počítačový	1	0,27
Výtvarný	70	18,62
Hudební	77	20,48
Dramatický	11	2,93
Jiný	38	10,11

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Jazykový	7	3,06	3	2
Sportovní	144	62,88	74	50
Počítačový	0	0	1	0,67
Výtvarný	53	23,14	17	12
Hudební	62	27,07	15	10
Dramatický	6	2,62	5	3,33
Jiný	15	6,55	23	15,33

3. Jak často tento kroužek navštěvuješ?

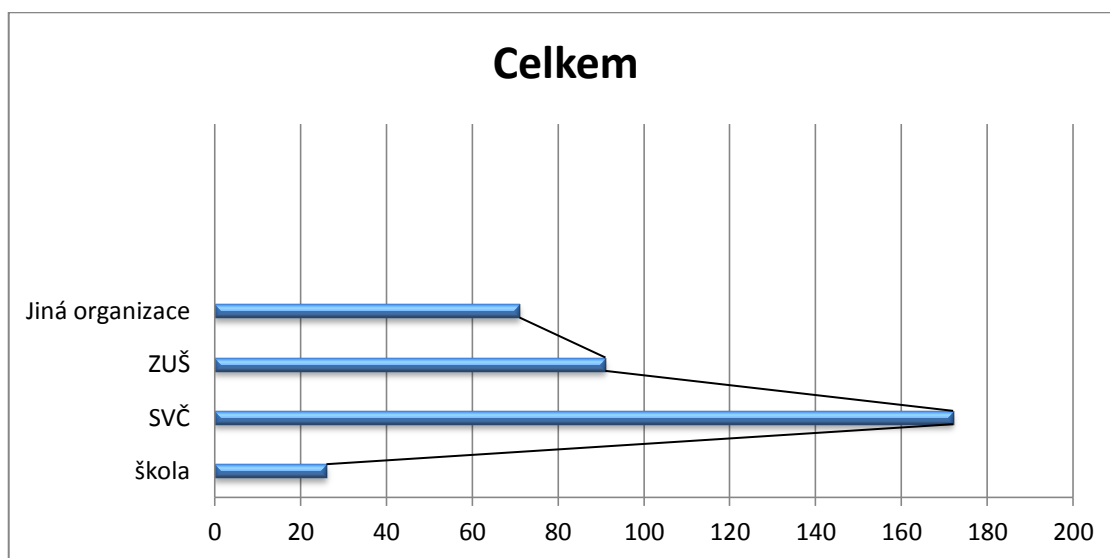
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
1 x týdně	152	41,3
2 x týdně	118	32,07
3 x týdně	36	9,78
Jinak	23	6,25

Rozdělení dle respondentů

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
1 x týdně	92	40,89	60	41,78
2 x týdně	84	37,33	34	23,29
3 x týdně	21	9,33	15	10,27
Jinak	14	6,22	9	6,85

4. Kdo tento kroužek pořádá?

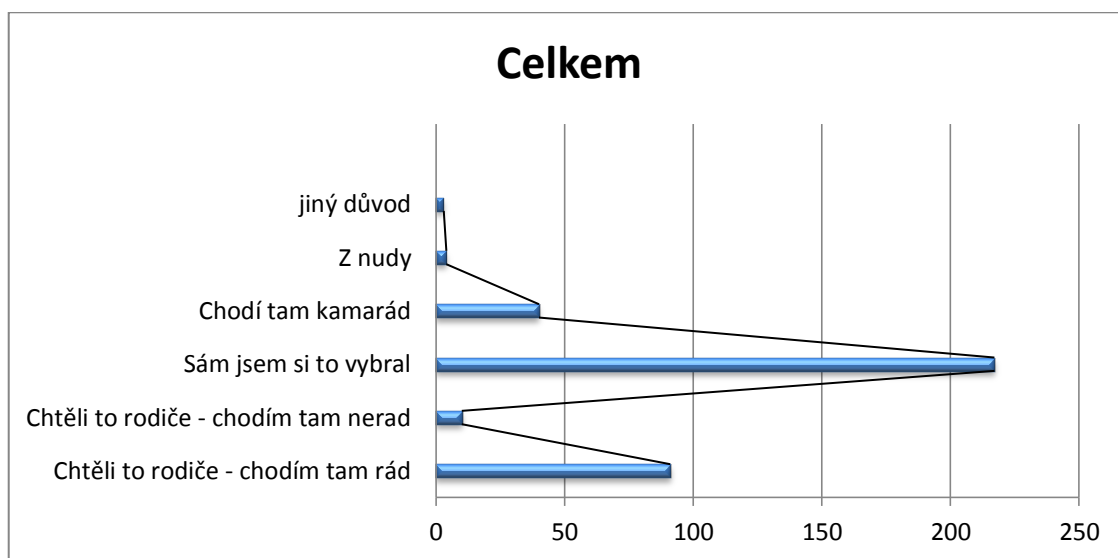
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Škola	26	6,84
SVČ	172	45,26
ZUŠ	91	23,95
Jiná organizace	71	18,68

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Škola	17	7,23	9	6,08
SVČ	117	49,79	55	38,51
ZUŠ	69	29,36	22	14,86
Jiná organizace	38	16,17	33	22,3

5. Proč tento kroužek navštěvuješ?

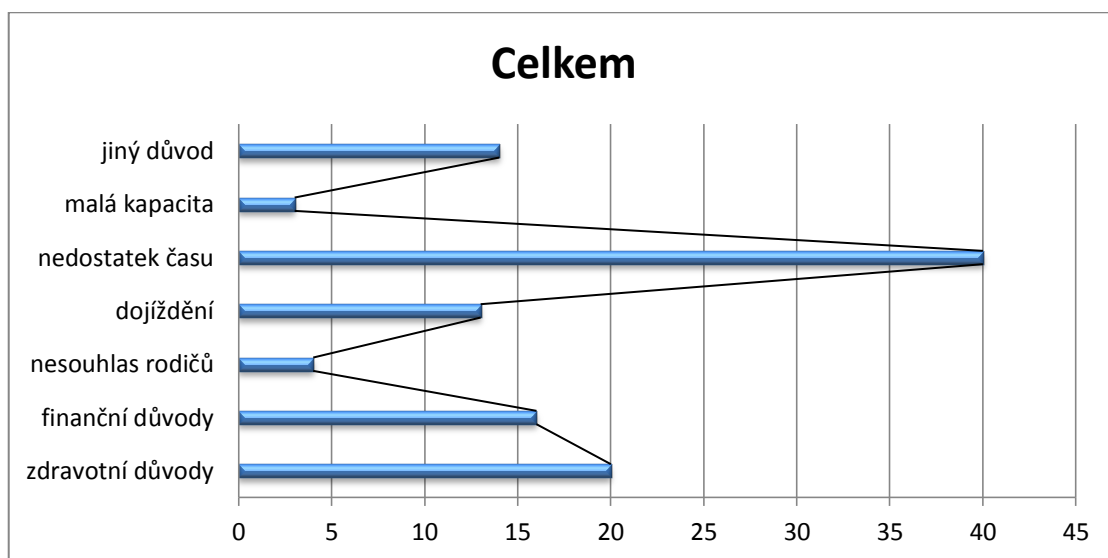
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Chtěli to rodiče - chodím tam rád	91	24,33
Chtěli to rodiče - chodím tam nerad	10	2,67
Sám jsem ti to vybral-a	217	58,02
Chodí tam kamarád-ka	40	10,7
Z nudy	4	1,07
Jiný důvod	3	0,8

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Chtěli to rodiče - chodím tam rád	69	30,53	22	14,57
Chtěli to rodiče - chodím tam nerad	5	2,21	5	3,31
Sám jsem ti to vybral-a	132	58,41	85	57,62
Chodí tam kamarád-ka	20	8,85	20	13,25
Z nudy	1	0,44	3	1,99
Jiný důvod	1	0,44	2	1,32

6. Pokud nechodíš do kroužku, co je důvodem?

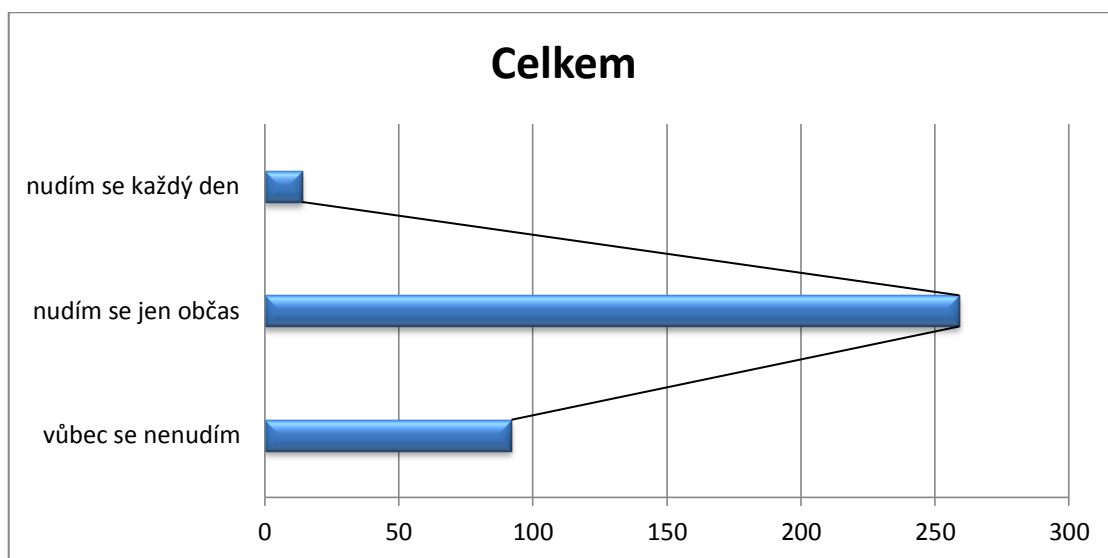
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Zdravotní důvody	20	5,41
Finanční důvody	16	4,32
Nesouhlas rodičů	4	1,08
Dojíždění	13	3,51
Nedostatek času	40	10,81
Malá kapacita	3	0,81
Jiný důvod	14	3,78

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Zdravotní důvody	14	6,22	6	4,05
Finanční důvody	8	3,56	8	5,41
Nesouhlas rodičů	0	0	4	2,7
Dojíždění	7	3,11	6	4,05
Nedostatek času	17	7,56	23	16,22
Malá kapacita	3	1,33	0	0
Jiný důvod	5	2,22	9	6,08

7. Jak často ve svém volném čase zažíváš nudu?

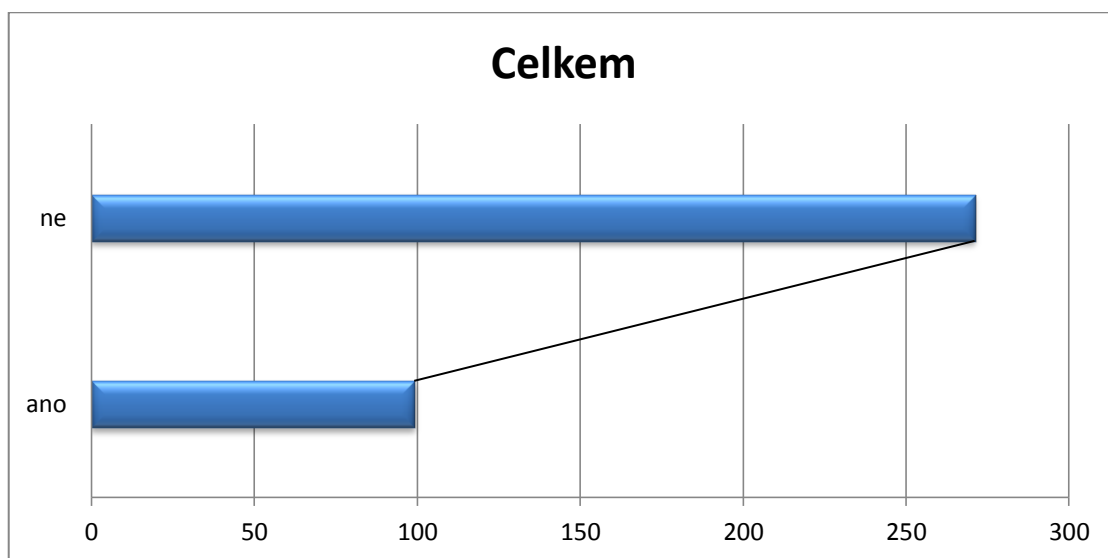
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Vůbec se nenudím	92	24,86
Nudím se jen občas	259	70
Nudím se každý den	14	3,78

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Vůbec se nenudím	57	25,11	35	23,97
Nudím se jen občas	163	71,81	96	67,81
Nudím se každý den	4	1,76	10	6,85

8. Chtěl bys svůj volný čas trávit jinak?

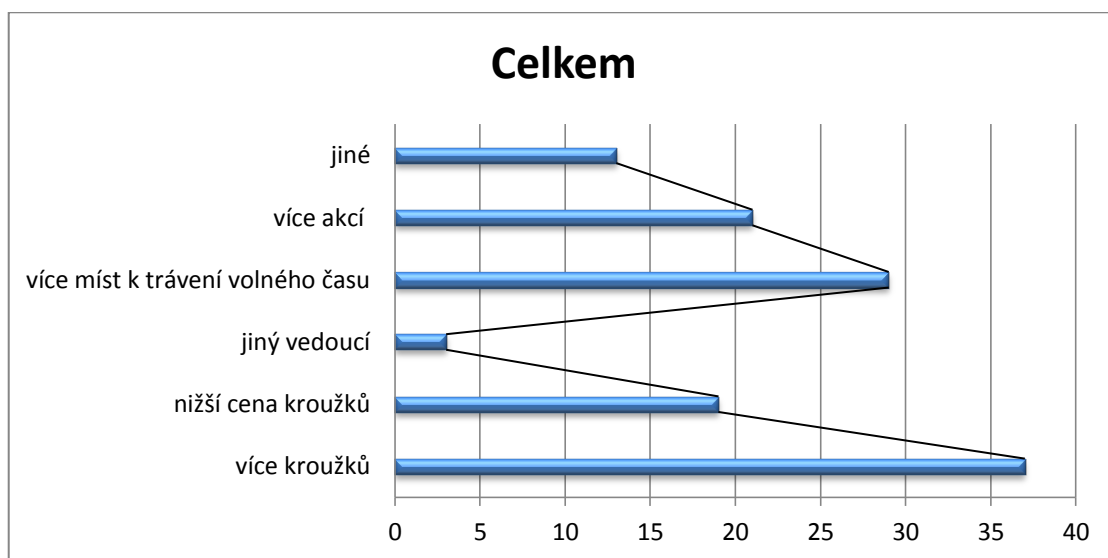
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Ano	99	26,76
Ne	271	73,24

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Ano	59	26,22	40	27,03
Ne	166	73,78	105	72,97

9. Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl-a ANO, co by mělo být jinak?

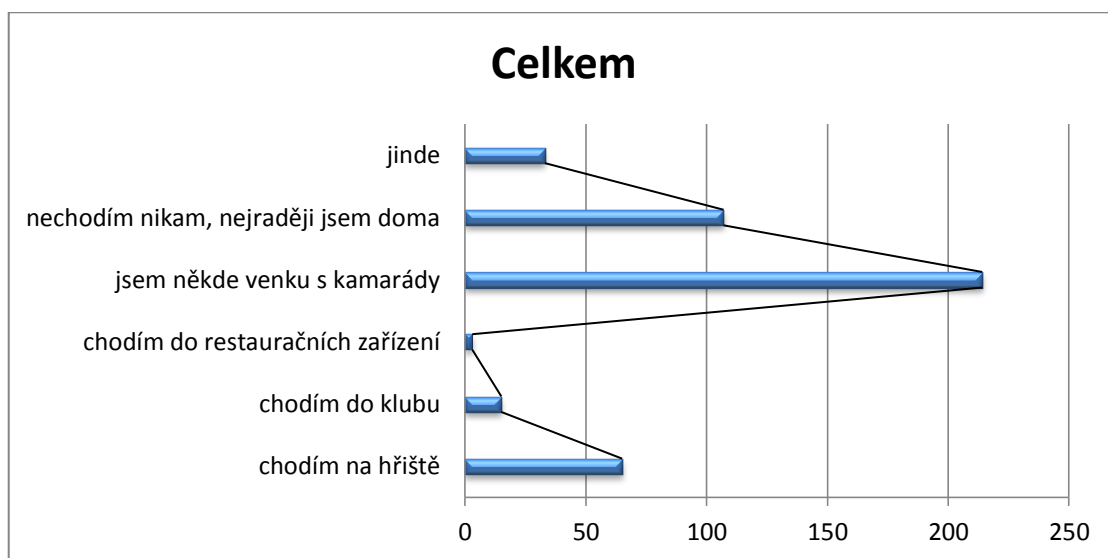
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Více kroužků	37	9,97
Nižší cena kroužků	19	5,12
Jiný vedoucí	3	0,81
Více míst k trávení volného času	29	7,82
Více akcí	21	5,66
Jiné	13	3,5

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Více kroužků	30	13,16	7	4,79
Nižší cena kroužků	15	6,58	4	3,42
Jiný vedoucí	3	1,32	0	0
Více míst k trávení volného času	11	4,82	18	12,33
Více akcí	8	3,51	13	8,9
Jiné	7	3,07	6	4,11

10. Kde se nejraději pohybuješ?

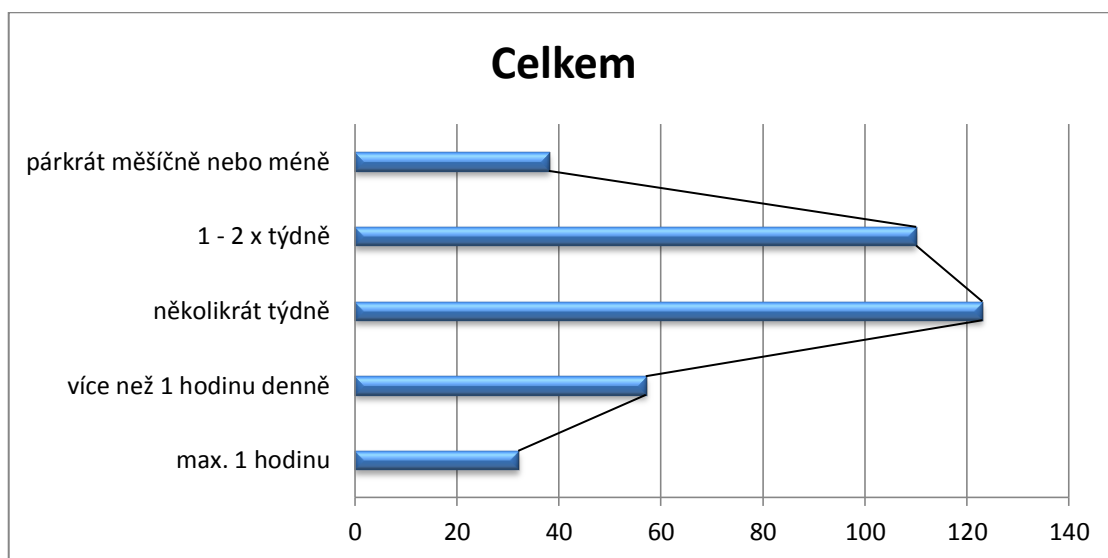
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Chodím na hřiště	65	17,29
Chodím do klubu	15	3,99
Chodím do restauračních zařízení	3	0,8
Jsem někde venku s kamarády	214	56,91
Nechodím nikam, nejraději jsem doma	107	28,46
Jinde	33	8,78

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Chodím na hřiště	43	18,7	22	15,44
Chodím do klubu	6	2,61	9	6,04
Chodím do restauračních zařízení	0	0	3	2,01
Jsem někde venku s kamarády	118	51,3	96	65,77
Nechodím nikam, nejraději jsem doma	65	28,26	42	28,86
Jinde	23	10	10	6,71

11. Kolik svého volného času věnuješ sportu?

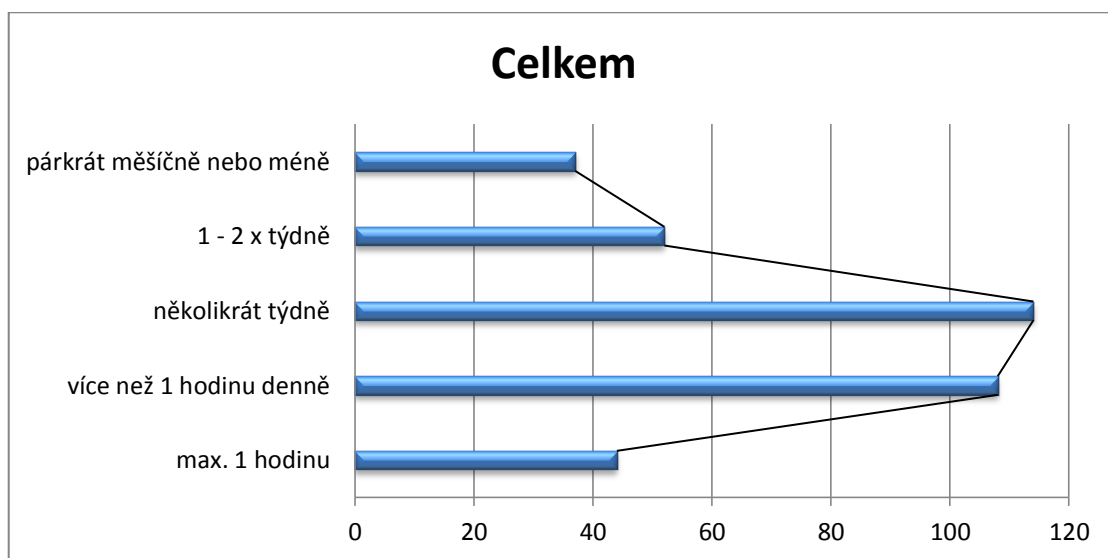
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Max. 1 hodinu denně	32	8,6
Více než 1 hodinu denně	57	15,32
Několikrát týdně nepravidelně	123	33,06
1-2 týdně	110	29,57
Párkrát měsíčně nebo méně	38	10,22

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Max. 1 hodinu denně	20	8,81	12	8,11
Více než 1 hodinu denně	28	12,33	29	19,59
Několikrát týdně nepravidelně	81	35,68	42	29,05
1-2 týdně	64	28,19	46	32,43
Párkrát měsíčně nebo méně	23	10,13	15	10,14

12. Kolik svého volného času věnuješ pobytu venku a v přírodě?

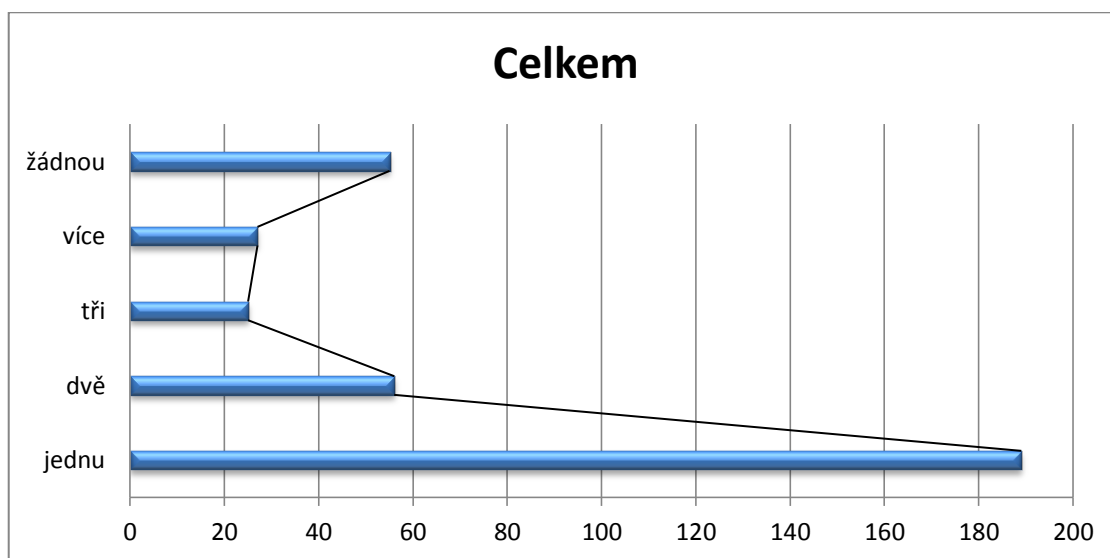
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Max. 1 hodinu denně	44	11,96
Více než 1 hodinu denně	108	29,35
Několikrát týdně nepravidelně	114	30,98
1-2 týdně	52	14,13
Párkrát měsíčně nebo méně	37	10,05

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Max. 1 hodinu denně	30	13,33	14	9,59
Více než 1 hodinu denně	70	31,11	38	26,03
Několikrát týdně nepravidelně	71	31,56	43	30,14
1-2 týdně	27	12	25	18,49
Párkrát měsíčně nebo méně	19	8,44	18	12,33

13. Kolik knih měsíčně ve svém volném čase přečteš?

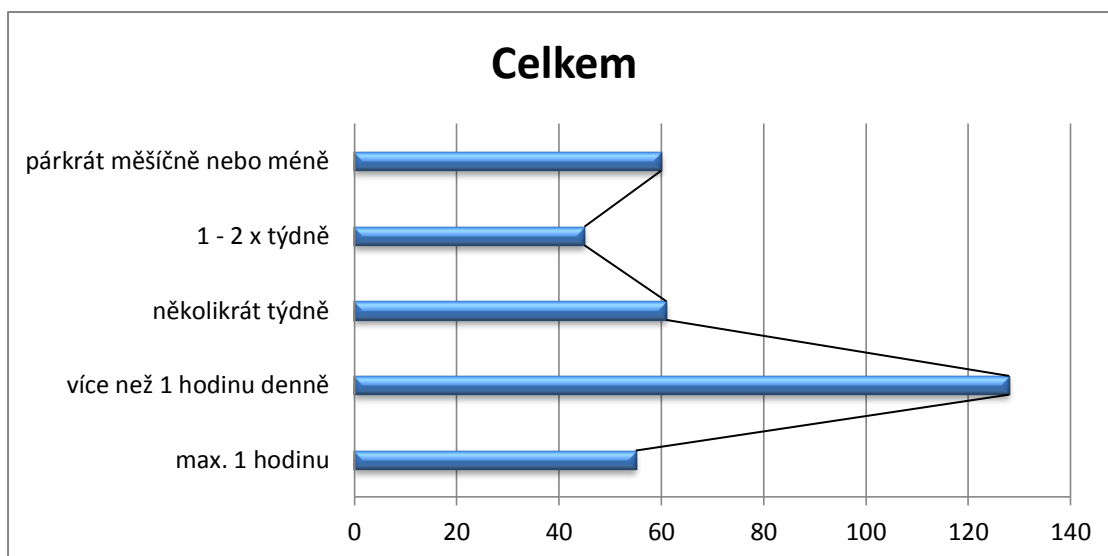
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Jednu	189	51,08
Dvě	56	15,14
Tři	25	6,76
Více	27	7,3
Žádnou	55	14,86

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Jednu	121	53,78	68	45,95
Dvě	33	14,67	23	16,22
Tři	13	5,78	12	8,78
Více	16	7,11	11	7,43
Žádnou	31	13,78	24	16,89

14. Jak často hraješ ve svém volném čase hry na PC nebo si prohlížíš webové stránky, např. facebook apod.?

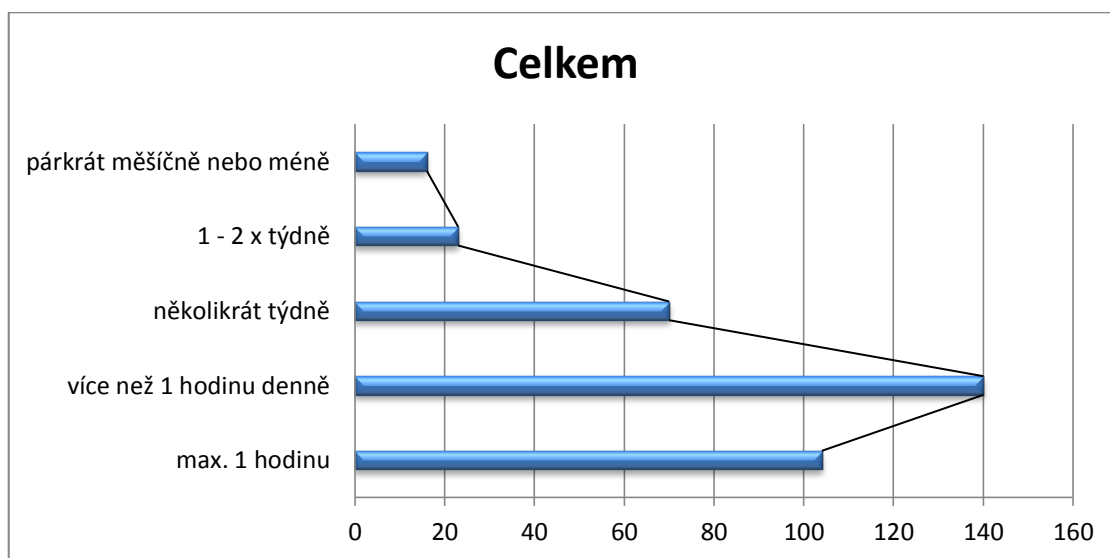
Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Max. 1 hodinu denně	55	14,75
Více než 1 hodinu denně	128	34,32
Několikrát týdně nepravidelně	61	16,35
1-2 týdně	45	12,06
Párkrát měsíčně nebo méně	60	16,09

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Max. 1 hodinu denně	37	16,3	18	12,08
Více než 1 hodinu denně	40	17,62	88	59,73
Několikrát týdně nepravidelně	37	16,3	24	17,45
1-2 týdně	38	16,74	7	4,7
Párkrát měsíčně nebo méně	51	22,47	9	6,04

15. Kolik svého volného času strávíš u TV?

Všichni respondenti:

Varianta	Počet	%
Max. 1 hodinu denně	104	28,11
Více než 1 hodinu denně	140	37,84
Několikrát týdně nepravidelně	70	18,92
1-2 týdně	23	6,22
Párkrát měsíčně nebo méně	16	4,32

Rozdělení dle respondentů:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Max. 1 hodinu denně	18	12,08	86	29,65
Více než 1 hodinu denně	89	59,73	51	34,07
Několikrát týdně nepravidelně	26	17,45	44	20,8
1-2 týdně	7	4,7	16	5,31
Párkrát měsíčně nebo méně	9	6,04	7	4,42

16. Věk žáka:

Varianta	Počet	%
6–11 let	227	60,86
12–15 let	141	39,14

17. Žák je:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Muž	109	48,47	77	54,73
Žena	118	51,53	64	45,27

18. Dotazník vyplňuje:

Varianta	Respondenti 6-11		Respondenti 12-15	
	Počet	%	Počet	%
Žák sám za sebe	123	54,19	141	100
Rodič společně s žákem	104	45,81	0	0

5 Diskuse

Průzkum jsem uskutečnila za pomoci dotazníkového šetření a zúčastnily se ho děti při Základní škole v Rosicích ve věku od 6-15 let. Dotazník vyplňovaly děti, případně děti se svými rodiči v průběhu měsíce ledna 2013. Dotazník zohledňoval, zda jej vyplňuje dítě samo nebo dítě společně s rodičem, pohlaví žáka a věkovou kategorii, do které dítě spadá. Kategorie byly stanoveny dle vývojových stádií na mladší školní věk (6-11 let) a starší školní věk (12-15 let). Do školy bylo dodáno 452 kusů dotazníků, k vyhodnocení se navrátilo 368 dotazníků.

Co zajímá místní školáky, jakým způsobem tráví svůj volný čas, zda sportují a kolik svého volného času věnují sledování televize nebo posedávání u počítače? Pro přehlednost zde uvádím rozbor ke každé z dotazníkových otázek samostatně.

1. **Otázka č. 1: Čemu se věnuješ ve volném čase?** Z uvedených výsledků vyplývá, že 61 % dětí navštěvuje alespoň jeden zájmový kroužek, přičemž návštěvnost kroužků se zdá být atraktivnější pro věkovou kategorii 6-11 let (69,43 %), ve věkové kategorii 12-15 let se jedná o 47,3 %.
2. **Otázka č. 2: Pokud chodíš do kroužku, jaký je?** Převládají kroužky sportovního zaměření (57,98 % z celku), naopak kroužky jazykové, počítačové a dramatické nepřevýšily 3 % účasti za každý uvedený kroužek u obou věkových kategorií. Zejména pro děti mladšího školního věku je pohybová aktivita velmi důležitá, čím dříve děti získají pozitivní vztah k pohybu, tím lépe. V této věkové kategorii ve volném čase navštěvuje sporty 62,88 % dotázaných respondentů.

- a. **Kritická oblast:** U žáků jsou zatíženy zejména horní končetiny, a to víceméně jednostranným pohybem – psáním. Pro obě věkové kategorie platí jedno společné – sport napomáhá zdravému vývoji a správnému držení těla.

Návrh opatření: Jako kompenzaci první poloviny dne, kterou děti tráví sedavým způsobem ve škole lze do pohybu, eventuálně na začátek nebo konec výuky zařadit cviky na posílení zádových svalů.

- b. **Kritická oblast:** Děti nemají zájem o dramatické kroužky, jak dokladuje 3procentní výsledek výzkumu.

Návrh na opatření: Soustředit se na aktivnější prezentaci dramatických kroužků a to jak prostřednictvím družiny Základní školy v Rosicích, tak i ve volnočasových organizacích zřizovaných městem. Dramatická

výchova nabízí zajímavý potenciál, neomezuje se jen na vzdělávání duchovní složky, ale zaměřuje se na tělo jako na celek. Prostřednictvím dramatické výchovy se děti mohou naučit využívat vlastního hlasu a fyzického postoje k vyjádření emocí a prožitků, což jim může pomoci při zdokonalování vlastních dovedností v běžném životě.

3. **Otázka č. 3: Jak často tento kroužek navštěvuješ?** Nejběžnější frekvencí návštěvy kroužků je 1 x týdně (41,3%), následuje odpověď 2 x týdně (32,07 %). Výsledek této otázky v podstatě koresponduje s výsledkem otázky č. 6 a podle mého názoru může naznačovat časovou vytíženost žáků a náročnost přípravy do školy.
4. **Otázka č. 4: Kdo tento kroužek pořádá?** Nejčastěji uváděným pořadatelem zájmového kroužku je místní Středisko volného času, které navštěvuje 45,26 % dětí. Nabízí dětem široké spektrum aktivit, které jsou nastaveny tak, aby vyhovovali všem věkovým kategoriím. Nabídka kroužků je bohatá, a jak vyplývá z výsledků dotazníku, pro většinu rodin cenově přijatelná. Jako další organizace děti nejčastěji uváděly pořadatele FC Slovan Rosice a Hasiči. Žáci navštěvují zájmové kroužky mimo Základní školu v Rosicích, což je dáno tím, že škola se zaměřuje na vzdělávání dětí ve výuce. Pro navazující volnočasové aktivity škola nemá dostatečné personální zajištění a to zejména důvodu limitovaných finančních prostředků.
5. **Otázka č. 5: Proč tento kroužek navštěvuješ?** Děti chodí do kroužku, protože si jej v 58,02 % vybrali sami. Přikláním se k názoru, aby děti raději vyzkoušely více různých kroužků, aby si pak mohly vybrat to, co je skutečně baví a k čemu mají nadání. V Rosicích je již tradicí, že první školní den pořádá Středisko volného času akci, která je zaměřena na prezentaci některých (zejména sportovních) zájmových kroužků. Cílovou skupinou této akce jsou děti a jejich rodiče. V připraveném programu mají děti možnost shlédnout vystoupení členů některých kroužků a rodiče mohou hovořit s jednotlivými vedoucími kroužků. U vchodu vítá návštěvníky pedagog, který jim rozdává propagační materiály a přihlášky do kroužků. Akce je v Rosicích podle ohlasů velmi dobře vnímána a místním dětem i jejich rodičům pomůže při rozhodování, který kroužek si vybrat.
6. **Otázka č. 6: Pokud nechodíš do kroužku, co je důvodem?** Nejčastější příčinou, proč děti žádný kroužek nenavštěvují je nedostatek času (10,81 %), což může být spojeno s časově náročnou přípravou do školy. Jako další argumenty děti uváděly

finanční důvody (4,32 %), ze zdravotních důvodů děti nechodí do žádné zájmové činnosti v 5,41 % a z důvodu dojíždění se jedná o 3,51 %, které se týká zejména dětí z okolních obcí.

7. **Otázka č. 7: Jak často ve svém volném čase zažíváš nudu?** Výsledky ukázaly, že 24,86 % dotázaných se vůbec ve svém volném čase nenudí, 70 % dětí uvedlo, že se nudí jen občas, zatímco 3,78 % dětí se nudí každý den. Domnívám se, že není špatné, když má dítě občas prostor se na chvíli zastavit, uvědomit si samo sebe. Na druhou stranu i občasná nuda může znamenat, že se děti zabaví u počítače nebo u televize, případně jiným způsobem. Zpětně si uvědomuji, že by tuto otázku bylo vhodnější řešit formou rozhovoru a to z důvodu, že každé dítě vnímá nudu subjektivně a její statické zpracování nemusí odpovídat skutečnosti.
8. **Otázka č. 8: Chtěl bys svůj volný čas trávit jinak?** S tím, jak v současné době tráví svůj volný čas je spokojeno 73,24 % dotázaných.
9. **Otázka č. 9: Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl-a ANO, co by mělo být jinak?** Respondenti, kteří se svým trávením volného času spokojeni nejsou, žádají nejčastěji více kroužků (9,97 %), následuje více míst k trávení volného času (7,82 %) a některým by pomohla nižší cena kroužků (5,12 %).
10. **Otázka č. 10: Kde se nejraději pohybuješ?** Navzdory dobře dostupným moderním technologiím se 56,91 % dětí nejraději pohybuje někde venku s kamarády. Je to logický důvod, protože spolu s rodinou jsou to kamarádi, kteří pro děti tvoří nejbližší okruh tím, že jsou v každodenním kontaktu.
11. **Otázka č. 11: Kolik svého volného času věnuješ sportu?** Pohybové aktivitě se děti v Rosicích nejčastěji věnují několikrát týdně, nepravidelně.
12. **Otázka č. 12: Kolik svého volného času věnuješ pobytu venku a v přírodě?** Na otázku, kolik svého volného času věnují pobytu venku a v přírodě byla nejčastěji zvolena odpověď „několikrát týdně nepravidelně“. V této otázce je třeba zohlednit fakt, že průzkum probíhal v lednu, kdy klimatické podmínky k pobytu venku příliš nevybízejí. Pokud by výzkum probíhal v letních měsících, mohly by být odpovědi pozitivnější.
13. **Otázka č. 13: Kolik knih měsíčně ve svém volném čase přečteš?** Co se týká vztahu dětí ke čtení tak průzkum ukázal, že téměř 51,08 % dětí že přečte alespoň 1 knihu v měsíci, dále pak 15,14 % dětí přečte 2 knihy a 14,86 % nepřečte žádnou knihu měsíčně. Návyky dětí ke čtení podle mého názoru korespondují s tím, jakým způsobem rodina žije a jak jsou její dospělí členové zvyklí trávit svůj volný

čas. Také bych chtěla upozornit na skutečnost, že děti prvních tříd v době výzkumu ještě neznaly všechna písmenka abecedy a samostatně si žádnou knihu přečíst nemohly.

14. **Otázka č. 14: Jak často hraješ ve svém volném čase hry na PC nebo si prohlížíš webové stránky, např. facebook apod.?** Z dotazníkového šetření vyplývá, že většina dětí stráví více než 1 hodinu svého volného času u počítače hraním her nebo prohlížením internetových stránek. Ve věkové kategorii 12-15 se jedná o 59,73 % dotázaných, zatímco pro kategorii 6-11 je to 17,62 %. V této otázce se názorně projevilo vývojové odlišení jednotlivých věkových kategorií. Mladší děti většinou k počítači nemají přístup a jejich činnost na počítači je závislá na pomoci rodičů. Výsledek koresponduje s teoretickou částí, ze které vyplývá, že mladší děti mají potřebu jednotlivé aktivity častěji střídát, zatímco starší děti u počítače vydrží mnohem déle, jsou počítačově gramotné a pomoc rodičů v tomto ohledu nepotřebují.
15. **Otázka č. 15: Kolik svého volného času strávíš u TV?** Na otázku týkající se času stráveného u televize odpovědělo 37,84 % dětí, že televizi sleduje více než hodinu denně. V kategorii 6-11 je to 59,73 %, kategorie 12-15 je zastoupena 34,07 %.
- a. **Kritická oblast:** Děti mladšího školního věku sledují v 59, 73 % TV více než jednu hodinu denně. Sledování televize může mít řadu negativních dopadů na zdravý vývoj dítěte. Jsou to zejména rodiče, kdo by se měl starat o to, co děti dělají a co v televizi, případně na internetu sledují. Myslím si, že vychovat zdravé dítě je jedním z primárních cílů všech rodičů. Navzdory jinak láskyplné rodinné péči se díky televizi mohou u dětí projevit negativní sociálně-patologické jevy a tyto základy mohou být položeny sledováním nevhodného, snadno dostupného programu v televizi. Ten je již někým zpracován a prostřednictvím televizní obrazovky prezentován, což může vést k pasivnímu přejímání předkládaného obsahu, potlačovat vlastní snahu získat a následně zpracovat objektivní informace. Sledování televize může v dětech utlumit jejich schopnosti k samostatné a tvořivé práci. Domnívám se, že televize je škodlivá, děti mohou z televizní obrazovky přebírat nevhodné vzorce chování, například napodobováním životního stylu svého televizního hrdiny na úkor rozvoje svého vlastního, skutečného života.

- b. **Návrh opatření:** Nabídnout dětem jiné možnosti, jak mohou trávit svůj volný čas. Aby se dítě mohlo zdravě vyvíjet, musí být zejména v dětství stimulováno vhodnými a přiměřenými podněty. Pokud je nedostane, může to jeho osobnost těžce a nevratně poškodit. Optimálním řešením by mohlo být využití připravovaného projektu, který podrobně popisují níže.

Otázka č. 16 se týkala věku respondentů, otázka č. 17 sledovala pohlaví dotazovaných a pomocí otázky č. 18 bylo zmapováno, kolik žáků vyplnilo dotazník samostatně a kolik za pomoci rodičů.

Jako velmi významný ukazatel vnímám zapojení z řad rodičů do výzkumu. Dětem staršího školního věku byly dotazníky rozdány ve výuce a následně byly vysbírány, ale u dětí mladšího školního věku si rodiče na vyplnění museli vyčlenit část svého času a následně vyplněný dotazník poslat po dítěti zpátky do školy. Tím spíše jsem byla překvapena, že návratnost dotazníku byla výraznější v kategorii dětí mladšího školního věku (60,86%). Jak vyplývá z odborných příspěvků v teoretické části, rodiče jsou pro děti základní skupinou, v rodině se děti učí základním návykům a chování ve společnosti. Ať se jedná o sledování televize, četbu knih či volbu zájmových kroužků, jsou to právě rodiče, kteří by se měli zajímat o to, co jejich děti ve svém volném čase dělají. Rodina je pro dítě primární výchovnou jednotkou a to, zda děti vyrostou ve zdravé jedince, mají v rukou zejména jejich rodiče.

Souhlasím s tvrzením některých autorů pedagogických publikací, že je pro děti prospěšné, pokud je jejich volný čas organizován a pedagogicky ovlivňován. Dětství patří k nejdůležitějším obdobím lidského života, proto by mělo být v našem zájmu umožnit dětem takové trávení volného času, které je zároveň bude pozitivně ovlivňovat a podporovat jeho dobré vlastnosti. Z výsledků šetření vyplývá, že se děti staršího školního věku nejraději pohybují „někde venku s kamarády“ a i přes početně zajímavou nabídku kroužků postupně přestávají mít o organizovanou činnost zájem. Jde tedy o to nabídnout jim takové podmínky, které by je přímo neorganizovaly, přesto by jim napomáhaly v jejich cestě k nacházení své vlastní, jedinečné osobnosti. Optimálním řešením by mohlo být využití projektů, které se v současné době v Rosicích připravují.

Město Rosice v roce 2012 představilo veřejnosti dva projekty – lokalita „U zámku“ a lokalita „U kuželny“. První uvedený by měl vzniknout v prostorách zámecké zahrady, která je nyní naprosto neudržovaná a zpuštěná. Bohužel, veškeré plánované rekonstrukce

podléhají schválení správy zámku a prostory by navíc byly veřejnosti přístupné po omezenou otevírací dobu. Z tohoto důvodu se přikláním ke druhé uvedené variantě, která rovněž týká komunální rekreace a realizace tohoto projektu by mohla přinést zlepšení stavu v oblasti dětských hřišť a zařízení pro využití neorganizovaného volného času. Lokalita „U kuželny“ by byla umístěna mimo centrum města a byla by situována v bezprostřední blízkosti koupaliště a nově zrekonstruované kuželny. Předpokládaná rozloha činí 3.000 m². Zařízení by mělo být parkového typu s mobiliářem z akátového dřeva a dopadovými plochami z kačírku. Dále by zde měly být zpevněné plochy pro pohybové aktivity jako je jízda na šlapadlech, míčové hry nebo například jízda na kole. Předpokládá se zde umělé vytvoření kopce, který by se využíval zejména v zimním období. Sociální zázemí a občerstvení poskytováno na přilehlém sportovním zařízení. Oblast by měla disponovat dostatečným počtem parkovacích míst. V budoucnu se v této lokalitě plánuje vybudování cyklostezky, zařízení by na ni mělo navazovat. Díky spolupráci s městským úřadem mohu předložit aktuální grafické návrhy:

Současné grafické návrhy:

Obrázek 3. Lokalita U kuželny č. 1 (<http://www1.rosice.cz>)

Obrázek 4. Lokalita U kuželny č. 2 (<http://www1.rosice.cz>)

Obrázek 5. Lokalita U kuželny č. 3 (<http://www1.rosice.cz>)

Vzhledem k tomu, že projekt je ve fázi příprav, doporučovala bych vybavit část plochy takovými prvky, které by přitáhly pozornost dětí a dospívající mládeže.

Tuto lokalitu navrhuji z následujících důvodů:

1. Je umístěna v přírodním prostředí, což podporuje vztah člověka k přírodě, navrhovaný mobiliář je z přírodních materiálů.
2. Může být koncipována tak, aby z rekreačního hlediska vyhovovala potřebám všech věkových skupin obyvatel.
3. Plocha je dostatečně prostorná, navíc v budoucnu má lokalita potenciál dalšího rozvoje (napojení na naučnou a cyklostezku)

4. Je volně přístupná v kteroukoli denní či noční dobu. Od obytné zástavby je oddělena živým plotem.
5. Navazuje na stávající městské sportovní zařízení.

Při plánování bychom měli mít jasnou představu toho, co dnešní děti zajímá a co je baví. Ne to, co si myslíme my, dospělí, ale blízké poznání našich dětí, jejich zálib, potřeb, požadavků a také zapojení aktuálních trendů. Jen v případě, že budeme vytvářet podmínky, které jsou v souladu s jejich očekáváním, máme možnost je nenásilnou formou kultivovat a pedagogicky ovlivňovat. Děti v tomto věku mají potřebu se osamostatňovat, ale nemůžeme očekávat, že se rozhodnou vždy správně, protože sami nemají dostatek zkušeností. Je na nás, dospělých, abychom je vhodně, citlivě a s ohledem na věkové možnosti patřičně doprovázeli.

Na kvalitě životního stylu nejen dětí, ale občanů obecně se odráží více nebo méně úspěšná spolupráce mezi rodinou, školou a místní samosprávou.

6 Závěr

Cílem práce bylo analyzovat volnočasové aktivity žáků základní školy v Rosicích. Poprvé bylo pro tuto lokalitu zmapováno, čemu se děti v Rosicích věnují, jaké jsou jejich zájmy, potřeby a požadavky v oblasti volného času.

Práce je strukturována do několika základních kapitol. V teoretické části jsou definovány základní pojmy, které se váží k volnému času dětí navštěvujících základní školu. Vzhledem k tomu, že výzkum byl zaměřen na děti mladšího a staršího školního věku, jsou zde uvedeny základy vývojových aspektů obou věkových kategorií. Dále jsou v této části práce popsány vlivy volného času na zdraví dětí a jejich životní styl.

Charakteristika zkoumané lokality představuje město Rosice jako místo se zajímavým potenciálem, kde se veškeré zlepšení stávajících služeb pozitivně odrazí nejen ve vnímání místních obyvatel, ale také na řady občanů z okolních obcí, kteří sem dojíždějí za místní samosprávou, obchody a službami. Navazuje stručný popis Základní školy v Rosicích a její aktivity v oblasti volného času pro školní rok 2012/2013.

V metodologické části jsou uvedeny metody a techniky, kterými byl výzkum proveden. Pro účely empirického šetření byli žáci rozděleni do dvou věkových skupin: skupina 6–11 let a skupina 12–15 let. Pro získání co nejatraktivnějších výsledků bylo uskutečněno rozsáhlé šetření, které zahrnovalo všechny žáky základní školy, jejich rodiče s výzkumem souhlasili. Průvodní dopis k dotazníku i vlastní dotazník jsou součástí přílohy.

Ve výsledkové části jsou uvedeny vlastní výsledky výzkumu, komentář je ke každému z výsledků rozepsán v kapitole diskuze, včetně definice kritických oblastí a navržených opatření ke zlepšení. Provedené šetření prokázalo, že s vývojem osobnosti dochází ke změně vnímání organizované činnosti, která s přibývajícím věkem přechází v činnost neorganizovanou. Děti ve skupině 6–11 let mají větší zájem o organizované volnočasové aktivity, ale s přibývajícím věkem se raději pohybují mezi svými vrstevníky neorganizovaně. Z šetření dále vyplývají tyto podstatné faktory: děti v kategorii 6–11 sledují každý den více než jednu hodinu televizi, zatímco děti ve věkové kategorii 12–15 let tráví více než jednu hodinu denně u počítače. Převážná část dětí preferuje sportovní typy kroužků, zatímco kroužky jazykové a dramatické nepřesáhly 3 % účasti. Závěrem doporučuji přihlédnout k faktu, že výzkum byl uskutečněn v zimním období, v létě by některé z odpovědí mohly být pozitivnější.

7 Souhrn

Tato práce mapuje způsoby, jakým děti v Rosicích tráví svůj volný čas, jaké jsou jejich potřeby v oblasti volného času.

Cílem práce bylo analyzovat volnočasové aktivity žáků Základní školy v Rosicích, dílčím cílem bylo definovat kritické oblasti a navrhnout opatření na zlepšení.

V souvislosti s výzkumným šetřením byli žáci rozděleni do dvou věkových kategorií: kategorie 6–11 let a kategorie 12–15 let. Vlastní výzkum byl proveden pomocí dotazníků, které byly následně zpracovány a vyhodnoceny.

Výsledky empirického zkoumání jsou uvedeny v samostatné kapitole, komentář ke každému výsledku je rozepsán v části Diskuse. Navazuje definice kritických oblastí a návrhy opatření ke zlepšení situace. Za úspěšné lze považovat aktivní zapojení rodičů dětí ve věkové kategorii 6-11 let. Díky vynikající spolupráci a organizaci ze strany Základní školy v Rosicích se podařilo zajistit vysokou návratnost dotazníků. Práce poukázala na důležitost spolupráce mezi rodinou, školou a místní samosprávou.

8 Summary

This thesis deals with how children in Rosice spend their leisure time and what their leisure-time needs are.

The objective of the thesis was to analyse the leisure activities of students attending the Elementary School in Rosice, and the sub-objective was to define critical areas and suggest measures for improvement.

In connection with the research, students were divided into two age categories: 6–11 years and 12–15 years. The research itself was conducted using questionnaires that were subsequently processed and evaluated.

The results of the empirical research form a separate chapter. A commentary relating to each result is detailed in the “Discussion” section, followed by a definition of critical areas and suggestions of measures for improvement of the situation. Active involvement of parents of children in the age category 6-11 can be considered a success. Thanks to an excellent cooperation and organization on the part of the Elementary School in Rosice a high questionnaire response rate was achieved. The thesis highlighted the importance of cooperation between family, school and local authorities.

9 Referenční seznam

- Brinza, J. (1984). *Deti a ich voľný čas*. Bratislava: Smena.
- Čačka, O. (1994). *Psychologie dítěte*. Tišnov: Sursum.
- Čáp, J. (1996). *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha: ISV.
- Čihovský, J. (2006). *Sociologický výzkum*. [Studijní text]. Olomouc: Univerzita Palackého Olomouc, Fakulta tělesné kultury.
- Dohnal, T. (2002). *Koncepce a metodika systému komunální rekreace na úrovni obce*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Dohnal, T. (2009). *Tři dimenze pojmu rekreologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Faltýsková, J. (1997). Kompenzační funkce výchovných činností ve volném čase žáků. *Problematika výchovy dětí a mládeže ke zdravému způsobu života v evropských zemích* (pp. 131). Brno: Masarykova univerzita.
- Figura, J. (1997). Jen společná cesta vede ke zdraví. *Problematika výchovy dětí a mládeže ke zdravému způsobu života v evropských zemích*. (pp. 147-148). Brno: Masarykova Univerzita.
- Filipcová, B. (1967). *Člověk, práce, volný čas*. Praha: Svoboda.
- Hájek, B., Hofbauer, B., & Pávková, J. (2003). *Pedagogika volného času*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta.
- Havlová, J. (1997). Učení zdravému způsobu života, jeho prožívání od mateřské školy. *Problematika výchovy dětí a mládeže ke zdravému způsobu života v evropských zemích* (pp. 183). Brno: Masarykova univerzita.
- Hodaň, B. (1997). *Úvod do teorie tělesné kultury*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.
- Hofbauer, B. (2004). *Děti, mládež, volný čas*. Praha: Portál.
- Holčík, D. (2009). *Zdravotní gramotnost a její role v péči o zdraví*. Brno: MSD, spol. s r.o.
- Chrástka, M. (2003). *Úvod do výzkumu v pedagogice: Základy kvantitativně orientovaného výzkumu*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého
- Kaplánek, M. (2011). *Nauka o volném čase*. [Studijní text]. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Teologická fakulta.
- Kašová, J. (1997). Zdravá škola. *Problematika výchovy dětí a mládeže ke zdravému způsobu života v evropských zemích* (pp.187-188). Brno: Masarykova univerzita.

- Kotulán, J. (2012). *Zdravotní nauka pro pedagogy*. Brno: Masarykova univerzita.
- Koudelka, F., & Schneider, M. (1993). *Úvod do základů sociologických výzkumů*. Olomouc: Univerzita Palackého.
- Kubátová, H. (2010). *Sociologie životního způsobu*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, a.s.
- Kubička, L. (1963). *Psychologie školního dítěte*. Praha: Státní zdravotnické nakladatelství.
- Langmeier, J., & Krejčířová, D. (1998). *Vývojová psychologie*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing.
- Lokajíčková, J. (1974). *Pedagogické problémy volného času*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Hradec Králové.
- Marádová, E., Marhounová, J., Řehulka, E., & Střelec, S. (1992). *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna.
- Matějček, Z., & Pokorná, M. (1998). *Radosti a strasti*. Jinočany: Nakladatelství a vydavatelství H+H.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. (2002). *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky.
- Punch, K. F. (2008). *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál.
- Smékal, V. (1997). Cíle výchovy ke zdravému způsobu života. *Problematika výchovy dětí a mládeže ke zdravému způsobu života v evropských zemích* (pp. 35-36). Brno: Masarykova univerzita.
- Smékal, V., & Vážanský, M. (1995). *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido.
- Spousta, V. (1994). *Teoretické základy výchovy ve volném čase*. Brno: Masarykova univerzita.
- Tučková, H. (1971). *Vybrané kapitoly z vývojové psychologie*. Praha: Ústav pro učitelské vzdělání na UK v Praze.
- Vážanský, M. (1992). *Volný čas a pedagogika zážitku*. Brno: Masarykova univerzita.
- Velký sociologický slovník. (1996). (Vyd. 1., S. 749-1627.) Praha: Karolinum.
- Volánek, L. (2012). Město Rosice, Česká republika.

Zákony, vyhlášky a nařízení

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Internetové zdroje:

- Český statistický úřad. (2012). *Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností (2002 až 2012)*. Retrieved 25. 12. 2012 from the World Wide Web:
[http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/B10031CFFD/\\$File/403012150.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/B10031CFFD/$File/403012150.pdf)
- Dattilo, J. (2006). *Discover Leisure Education*. Retrieved 31. 10 2012 from the World Wide Web: <http://www.indiana.edu/~nca/leisureed/>
- Folvarčíková, R. (2011). *Školní parlament*. Retrieved 15. 12. 2012 from the World Wide Web: <http://zsrosice.eu/parlament.html>
- Folvarčíková, R. (2011). *Školská rada*. Retrieved 15. 12. 2012 from the World Wide Web: <http://zsrosice.eu/rada.html>
- Fuček, M. (2005). *Volný čas versus škola*. Retrieved 13. 12. 2012 from the World Wide Web: <http://www.ekamarad.cz/ezin/clanek/4229/>
- Jurová, H. (2012). *Základní škola Rosice*. Retrieved 15. 12. 2012 from the World Wide Web: <http://zsrosice.eu/druzina.html>
- Řezníček, P. (2012). *Základní škola Rosice, Brno-venkov*. Retrieved 15. 12. 2012 from the World Wide Web:
http://www1.rosice.cz/vismo/o_utvar.asp?id_org=14122&id_u=1079&n=zakladni-skola-rosice-brno-venkov&query=z%C3%A1kladn%C3%AD+%C5%A1kola&p1=51
- Schindler Systems, s.r.o. (2013). *Online dotazníky zdarma*. Retrieved 12. 1. 2012 from the World Wide Web: <http://www.oursurvey.biz/>
- Šildbergerová, J. (2013). *Spolky a zájmové organizace působící na území města Rosice*. Retrieved 26. 1. 2013 from the World Wide Web: <http://www1.rosice.cz/spolky-a-zajmove-organizace/os-1081/p1=2044>
- Špaček, J. (2007). *Výchovná role a možnosti školy*. Retrieved 13. 12. 2012 from the World Wide Web: <http://www.ekamarad.cz/ezin/clanek/2011/>
- Volánek, L. (2012). *Historie a současnost*. Retrieved 15. 12. 2012 from the World Wide Web: <http://www1.rosice.cz/historie-a-soucasnost/d-1090/p1=1113>

World Leisure Organization (2008) *Québec Declaration*. Retrieved 16. 3. 2013 from the World Wide Web: http://www.worldleisure.org/userfiles/file/quebec_declaration.pdf

Obrázky:

Obrázek 1. *Administrativní mapa správního obvodu Rosice*. Retrieved 20. 11. 2012 from the World Wide Web: http://www.rosice.cz/www/page3.php?_=212

Obrázek 2. *Základní škola v Rosicích*. Retrieved 15. 1. 2013 from the World Wide Web: <http://www.zsrosice.cz/>

Obrázek 3. *Lokalita U kuželny č. 1*. Retrieved 11. 9. 2012 from the World Wide Web: <http://www1.rosice.cz/mame-si-kde-hrat/d-3415/p1=51>

Obrázek 4. *Lokalita U kuželny č. 2*. Retrieved 11. 9. 2012 from the World Wide Web: <http://www1.rosice.cz/mame-si-kde-hrat/d-3415/p1=51>

Obrázek 5. *Lokalita U kuželny č. 3*. Retrieved 11. 9. 2012 from the World Wide Web: <http://www1.rosice.cz/mame-si-kde-hrat/d-3415/p1=51>

Přílohy:

DOTAZNÍK

Analýza volnočasových aktivit žáků základní školy v Rosicích

Vážení rodiče,

zdvořile Vás žádám o vyplnění přiloženého dotazníku. Cílem dotazníku je zjistit, jakým způsobem tráví děti svůj volný čas, jaké jsou aktuální zájmy dětí, potřeby a požadavky v oblasti volného času.

Výsledná data budou zpracována v rámci mé závěrečné práce při studiu na FTK UP v Olomouci a dále budou předložena spolupracujícím subjektům - Městu Rosice a Základní škole v Rosicích.

Dotazník je zcela anonymní.

Vyplněný dotazník prosím odevzdejte zpět třídnímu učiteli.

Všem, kteří si najdou čas na vyplnění, děkuji.

Iveta Rozporková

1. Čemu se věnuješ ve volném čase?

- a) kroužky b) PC c) sledování TV d) relaxace
e) hudba f) jsem s kamarády g) jiné:.....
-

2. Pokud chodíš do kroužku, jaký je?

- a) jazykový b) sportovní c) počítačový d) výtvarný
e) hudební f) dramatický g) jiný - prosím uveď:.....
-

3. Jak často tento kroužek navštěvuješ:

- a) 1 x týdně b) 2 x týdně c) 3 x týdně d) jinak:.....
-

4. Kdo tento kroužek pořádá?

- a) škola b) SVČ c) ZUŠ d) jiná org.:.....
-

5. Proč kroužek navštěvuješ?

- a) chtěli to rodiče / chodím tam rád-a b) chtěli to rodiče / chodím tam nerad-a
c) sám jsem si to vybral-a d) chodí tam kamarád-ka
e) z nudy f) jiný důvod:.....
-

6. Pokud nechodíš do kroužku, co je důvodem?

- a) zdravotní důvody b) finanční důvody c) nesouhlas rodičů d) dojíždění
e) nedostatek času f) malá kapacita g) jiný důvod:.....
-

7. Jak často ve svém volném čase zažíváš nudu?

- a) vůbec se nenudím b) nudím se jen občas c) nudím se každý den
-

8. Chtěl-a bys svůj volný čas trávit jinak?

- a) ano b) ne
-

9. Pokud jsi na předchozí otázku odpověděl-a ANO, co by tě bavilo a co by mělo být jinak?

- a) více kroužků b) nižší cena kroužků c) jiný vedoucí
d) více míst k trávení volného času e) více akcí f) jiné:.....
-

10. Kde se nejraději se svým volným čase pohybuješ?

- a) chodím na hřiště b) chodím do klubu c) chodím do restauračních zařízení
d) jsem někde venku s kamarády e) nechodím nikam, nejraději jsem doma
f) jinde:.....
-

11. Kolik svého volného času věnuješ sportu?

- a) max. 1 hodinu denně b) více než 1 hodinu denně c) několikrát týdně
e) 1 - 2 x týdně f) párkrát měsíčně nebo méně
-

12. Kolik volného času věnuješ pobytu venku a v přírodě?

- a) max. 1 hodinu denně b) více než 1 hodinu denně c) několikrát týdně
e) 1 - 2 x týdně f) párkrát měsíčně nebo méně
-

13. Kolik knih měsíčně ve svém volném čase přečteš?

- a) 1 b) 2 c) 3 d) více
-

14. Jak často hraješ ve svém volném čase hry na PC nebo si prohlížíš webové stránky např. facebook apod.?

- a) max. 1 hodinu denně b) více než 1 hodinu denně c) několikrát týdně
e) 1 - 2 x týdně f) párkrát měsíčně nebo méně
-

15. Kolik svého volného času strávíš u TV?

- a) max. 1 hodinu denně b) více než 1 hodinu denně c) několikrát týdně
e) 1 - 2 x týdně f) párkrát měsíčně nebo méně
-

16. Věk žáka: a) 6 - 11 b) 12 - 15
17. Žák je: a) muž b) žena
18. Dotazník vyplňuje: a) žák sám za sebe b) rodič společně s žákem